

Nulägesanalys

Strategiarbete 2023

Innehåll

Innehåll.....	1
Inledning.....	2
1. SV och vår organisation.....	2
Vårt erbjudande	2
Vår samhällsnytta.....	4
Vår finansiering.....	5
Vår syn på oss själva	6
Våra medarbetare och cirkelledare	8
Organisation, ledning och styrning.....	11
Innovation och utveckling.....	13
Lokaler och lokal närvaro	13
Marknadsföring	14
Ekonomiska resurser	17
Tillväxt och utveckling av verksamhetsdelar	18
2. Vår bransch och de vi finns till för.....	19
Våra deltagare	19
Våra potentiella deltagare.....	21
Våra grund-, medlems- och samverkande organisationer	24
Andra studieförbund	26
Folkbildningsområdet, nuläge, potential och särart	27
Civilsamhällets utveckling.....	28
3. Vår omvärld	29
Folkbildning i Norden	29
Politiska beslut på folkbildningsområdet	30
Framtidens arbetsplats.....	31
Teknisk utveckling.....	32
Trender och megatrender	33
Sammanfattning.....	34
SWOT	36
Förteckning över bilagor.....	39

Inledning

Studieförbundet Vuxenskolan genomför ett omfattande strategiarbete där resultatet ska behandlas på förbundsstämman 2023. Den första fasen i strategiarbetet är en informationsinsamlingsfas och ska mynna i en nulägesanalys. Nulägesanalysen har som ambition att ge en objektiv bild av nuläget. Analysen redogör i viss mån för historik men fokuserar främst på hur nuläget ser ut idag och lägger inte heller några förslag till åtgärder eller utveckling för framtiden. Utifrån nulägesanalysen kommer frågeställningar att tas fram för dialogfasen i strategiarbetet.

Nulägesanalysen innehåller tre delar som redogör för nuläget i:

1. SV och vår organisation
2. Vår bransch och de vi finns till för
3. Vår omvärld

Till grund för beskrivningen av dessa tre delar finns en rad underlag som samlats in och som rapporten refererar till i texten. Dessutom har intervjuer genomförts med Christer Nylander (L) kulturutskottets ordförande, John Weinerhall (M) ledamot i kulturutskottet, Maria Graner generalsekreterare Folkbildningsrådet, Michaela Stenman tf. sektionschef SKR, David Samuelsson generalsekreterare Studieförbunden, Göran Lundström administrativ chef och Ewa Lantz bitr. förbundssekreterare ABF, Sofia Wadensjö Karén VD Utbildningsradion och Terese Bengard verksamhetschef Hela Sverige ska leva. Rapporten avslutas med en sammanfattning och en analys av våra styrkor, svagheter, möjligheter och hot utifrån vad som beskrivits om vårt nuläge.

I nulägesanalysen har år 2019 genomgående använts för att ge siffror och annan data till nulägesanalysen. Att 2019 använts som underlag istället för 2020 beror på de stora effekter som pandemin haft på det senaste året och att de effekterna slagit så olika beroende på verksamhetsdel, avdelning och ekonomi samt att Folkbildningsrådet beslutat att 2020 inte ska utgöra beräkningsgrund för statsbidragstilldelning.

1. SV och vår organisation

Vårt erbjudande

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) är en idéburen folkbildningsorganisation med visionen om ett samhälle där människor växer genom kunskap, insikt och delaktighet. SV:s erbjudande har sin grund i statens fyra syften med folkbildningen:

- Att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin,
- Att bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen,
- Att bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället,
- Att bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet.¹

På uppdrag av riksdag och regering fördelar Folkbildningsrådet statsbidrag till studieförbunden där följande tre verksamhetsformer är bidragsgrundande. SV:s verksamhet och de tjänster SV erbjuder är därför i hög grad anpassade efter dessa verksamhetsvillkor.

Studiecirkel är en mindre grupp som planmässigt genom samtal och dialog bedriver studier. Deltagaren söker kunskap tillsammans med andra och utvecklar färdigheter utifrån

¹ Proposition 2013/14:172 Allas kunskap – allas bildning, s 26, Regeringen

sina behov och intressen. Studiecirkeln ska anordnas så att deltagarna ges möjlighet till inflytande samt tid för reflektion och eftertanke mellan sammankomsterna.

Annan folkbildningsverksamhet är verksamhet i friare former, till exempel workshoppar eller liknande och ger möjlighet att pröva nya former och utveckla nyskapande folkbildningsverksamhet. Sammankomsterna i annan folkbildningsverksamhet kan vara längre och genomföras tätare än i studiecirkel. Antalet sammankomster kan vara en eller flera. Deltagarna kan vara fler än i studiecirkeln.

Kulturprogram kan ge kulturupplevelser bland annat i form av föreläsning, musik, teater, konst eller tvärkulturell verksamhet.²

Verksamheten i SV kan kategoriseras i följande verksamhetsdelar.

Allmänmarknad som är den verksamhet som erbjuds och marknadsförs mot den breda allmänheten. Den genomförs utan samverkanspart och finansieras huvudsakligen av deltagaravgifter. 2019 stod denna verksamhetsdel för cirka 7 % av det totala antalet studietimmar och 2 % av antalet kulturprogram.

Funktionsrätt är ett område som innefattar verksamhet inom intellektuell och neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, psykisk ohälsa, äldreverksamhet samt samverkan med anhörigstöd. 2019 stod denna verksamhetsdel för cirka 10 % av det totala antalet studietimmar och 3 % av antalet kulturprogram.

GOMOSO är en förkortning för grund-, medlems- och samverkande organisationer. Verksamhetsdelen innehåller alltså det arbete som genomförs i samarbete med dessa organisationer. 2019 stod denna verksamhetsdel för cirka 12 % av det totala antalet studietimmar och 23 % av antalet kulturprogram.

Populärmusik är musikverksamhet undantaget konstmusik, jazz, folk- och världsmusik. 2019 stod denna verksamhetsdel för cirka 33 % av det totala antalet studietimmar och 30 % av antalet kulturprogram.

Integrationsverksamhet är inriktad på nyanlända och asylsökande och som ofta inryms i särskilda projekt. 2019 stod denna verksamhetsdel för cirka 10 % av vår verksamhet.

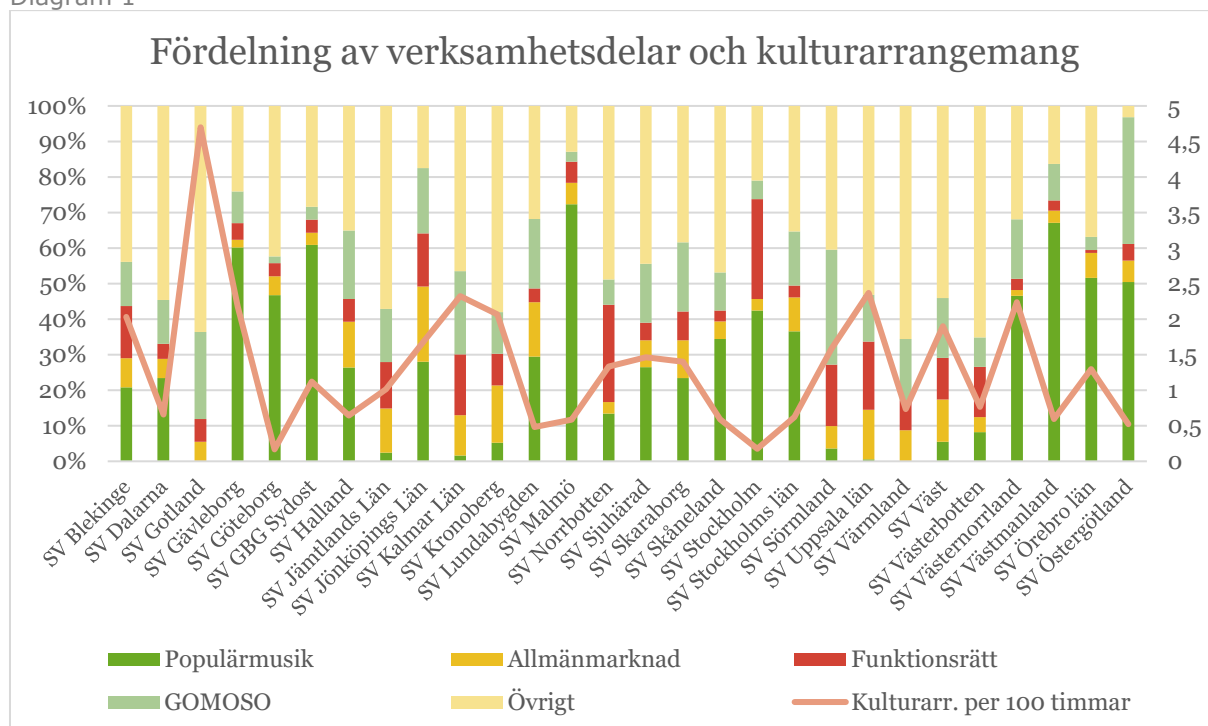
Övrigt Utöver de fem ovanstående verksamhetsdelarna finns den verksamhet som inte samlat kan definieras. Det kan till exempel vara samverkan med kommuner, kamratgrupper och lokala föreningar som inte är knutna till våra grund-, medlems- och samverkande organisationer men som till exempel har teaterverksamhet, en vävstuga eller är en breddbandsförening. En stor del av SV:s föreningsverksamhet finns här.

Genom dessa verksamhetsformer och i de verksamhetsdelar som vi definierat erbjuder SV människor möjlighet att tillsammans med andra öka sin kunskap och bildning för personlig utveckling och delaktighet i samhället. Det är grunden i vårt erbjudande. Hur fördelningen ser ut mellan dessa olika verksamhetsdelar varierar bland SV:s avdelningar. Varje avdelning i SV är en egen juridisk person och har makt att utifrån förbundets gemensamma ramar och Folkbildningsrådets verksamhetsvillkor utforma verksamheten.

Diagrammet nedan visar hur avdelningarnas studietimmar fördelar sig över de fem verksamhetsdelarna samt övrigt. Observera att verksamhetsdelen integration inte finns med i diagrammet på grund av svårigheter att räkna fram ett rättvisande värde per avdelning.

² Statsbidrag till studieförbund 2021, s 7-8, Folkbildningsrådet

Diagram 1

Diagrammet visar att avdelningarna valt att prioritera olika verksamhetsdelar och därmed erbjudanden. För SV Gotland är populärmusiken obefintlig medan den för SV Malmö är 72 % av studietimmarna. För SV Östergötland finns endast 3 % av studietimmarna i verksamhet som inte kan definieras i någon av de fyra verksamhetsdelarna medan jämförbar siffra för SV Västerbotten är 65 %. Antalet kulturprogram per 100 studietimmar varierar också mellan avdelningarna där SV Gotland utmärker sig.

Inom dessa verksamhetsdelar fanns 264 olika ämnen under 2019 och samma ämne kan finnas i flera av verksamhetsdelarna. Av dessa ämnen utgjorde till exempel ämnesgruppen konsthantverk cirka 16 % av totalt antal studietimmar 2019. Andra vanligt förekommande ämnen är förutom musik också friskvård, historia, dans och matlagning.

Sammanfattning

SV:s erbjudande är folkbildning i studiecirkel eller genom kulturprogram med utgångspunkt i statens fyra syften. Förbundets erbjudande och verksamhet fokuserar i mycket hög grad på dessa två verksamhetsformer. Erbjudandet riktas till olika målgrupper med visionen om ett samhälle där varje människa växer genom kunskap, insikt och delaktighet. Avdelningarna i SV är autonoma och väljer att göra olika prioriteringar i utformningen av sin verksamhet.

Vår samhällsnytta

SV arbetar med att minska ensamhet och för få till fler möten mellan människor. I det arbetet samarbetar SV ofta med kommuner, äldreboenden, institutioner och föreningar. Vi skapar verksamhet speciellt för den som till exempel är dement, har en funktionsnedsättning eller är ny i Sverige och är en tillgång både för individen och samhället.

Tillsammans med många olika föreningar inom området funktionsrätt och folkhälsa arrangerar vi föreläsningar, studiecirkel, samtalsgrupper och annat för en bred målgrupp. Det kan till exempel vara dans för människor med intellektuell funktionsnedsättning, träffar för personer med psykisk ohälsa, anhöriga och personal eller studiecirkel om demokrati och politik på lättförståelig svenska.

SV arbetar också med att asylsökande och nyanlända ska få en bra start i Sverige och en snabbare etablering. Språkcaféer på bibliotek, föräldrautbildningar, särskilda satsningar för ensamkommande flyktingbarn, samhällsorientering och jobbmatchning är bara några exempel.

På vårdboenden och trygghetsbostäder är SV med och arrangerar verksamhet som högläsning, läsecirklar, sittgympa, samtalsgrupper och musikframträdanden för seniorer. I samarbete med Demensförbundet och Myndigheten för delaktighet har vi tagit fram Studiematerialet Alla kan surfa.

SV stöttar föreningslivet, där människor möts över ett intresse eller en idé, med tips, råd och pedagogiskt stöd. Vi finns nära ideella föreningar som ungdoms och pensionärsföreningar, hembygds- och bygdegårdsföreningar och andra som driver på politiska frågor och lokal utveckling.

På de här områdena har SV många engagerade medarbetare och cirkelledare och en stor stolthet finns över verksamheten. Verksamheten har förutom för individen också positiva effekter på samhället eftersom den bidrar till en känsla av tillhörighet och inkludering. Verksamheten bygger den lokala demokratin och skapar på andra sätt bryggor som gör fler människor delaktiga i det svenska samhället. Broschyren *Plats för alla* återfinns som bilaga 1.

Sammanfattning

SV driver förutom folkbildningsaktiviteter riktade mot allmänhet, organisationer och föreningar också annan verksamhet som bidrar till en samhällsnytta. Med förbundets finmaskiga kontaktnät är SV bra på att fånga upp och nå personer som det offentliga har ett längre avstånd till. Den här verksamheten är inte lika synlig som studiecirkelarna i kursprogrammet men mycket värdefull både för individer och samhälle.

Vår finansiering

Genom bland annat statsbidrag ersätts SV för den verksamhet som förbundet bedriver. SV:s verksamhet och de tjänster SV erbjuder är därför i hög grad anpassade efter de verksamhetsvillkor som Folkbildningsrådet utgår ifrån vid fördelning av statsbidrag. Förutom organisationsbidrag (10 % av totalt fördelat statsbidrag) och tillgänglighetsbidrag (8 %) fördelas övrigt anslag baserat på verksamhet genomförd i tre verksamhetsformer; studiecirkel (62 %), annan folkbildningsverksamhet (5 %) samt kulturprogram (15 %)³. Som framgår av procentangivelserna dominerar studiecirkelverksamheten som fördelningsgrund för statsbidraget och studiecirkeln är också den verksamhetsform som dominerar i SV:s verksamhet. År 2019 fördelades cirka 340 miljoner kronor i statsbidrag till SV. Folkbildningsrådet tog i september 2020 beslut om att statsbidragsvillkoren ska ses över och skärpas och att studieförbundens egen kontroll och kvalitetsarbete måste bli bättre.

SV tar på förbunds nivå emot statsbidraget och fördelar det till avdelningarna enligt samma fördelningsgrunder som Folkbildningsrådet. För att kunna ta ansvar för de uppdrag förbundsledet har enligt stadgarna och övriga förbundsstämmebeslut stannar 18 % av statsbidraget på förbunds nivå.

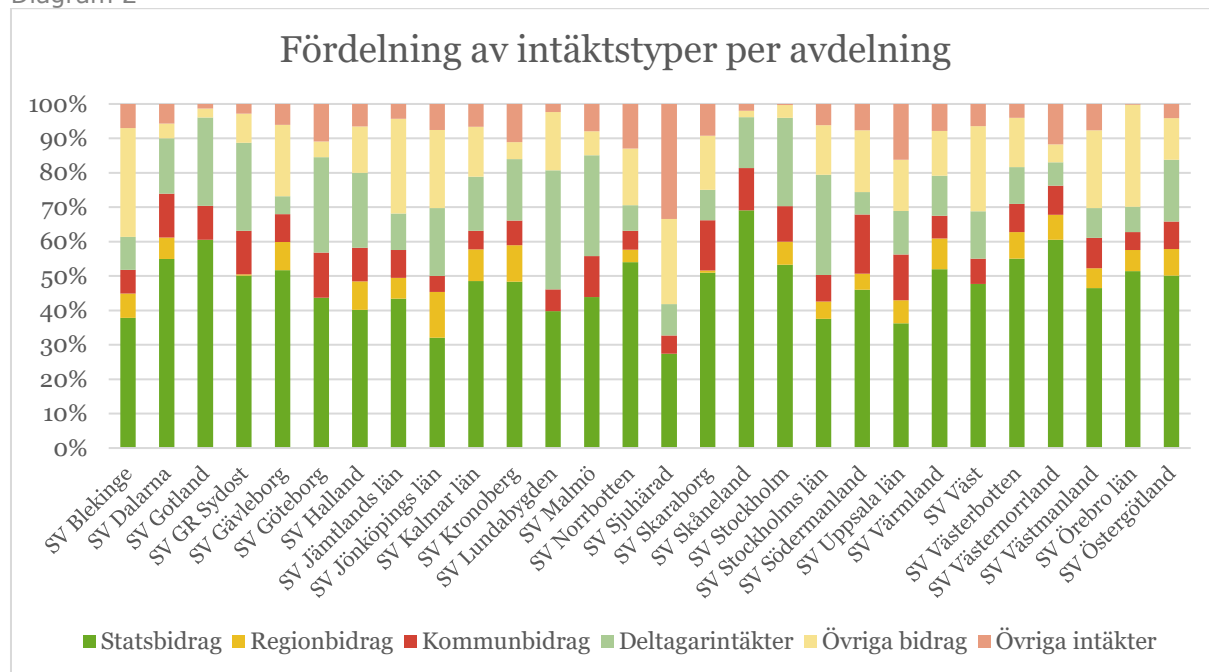
SV tar på avdelningsnivå emot kommunbidrag där i dagsläget 265 av landets 290 kommuner ger bidrag till folkbildningen. Exempel på ytterligare intäkter som går utanför det ordinarie statsbidraget kan vara projektbidrag från externa parter såsom Arvsfonden, ESF, Tillväxtverket, IOP (idéburet offentligt partnerskap), deltagarintäkter från allmänmarknaden, ökade kommunala och regionala samarbeten samt olika uppdragsutbildningar. Intäkter utanför det ordinarie statsbidraget uppgick 2019 till 38 % av de totala intäkterna.

³ Statsbidrag till studieförbund 2021, Folkbildningsrådet

SV:s uppdrag är att använda tilldelade medel till folkbildningsuppdrag och demokratiseringar och eventuellt kvarvarande medel ska användas för framtida verksamhet på dessa områden och inte till andra inköp, utdelningar eller satsningar.

I diagrammet nedan visar en fördelning över respektive avdelnings fördelning av intäkter. I *övriga bidrag* ingår projekt- och lönebidrag samt andra tilldelade bidrag, i *övriga intäkter* ingår till exempel hyres- och medlemsintäkter samt försäljning av tjänster.

Diagram 2

Diagrammet synliggör skillnader och likheter över hur intäkterna fördelar sig i förbundets avdelningar. Som ett exempel består SV Skånelands intäkter till 81 % av stats- och kommunbidrag medan det för SV Sjuhärads del enbart utgör 32 % av intäkterna. För avdelningar med verksamhetsområde koncentrerat till stora städer utgör deltagaravgifter mellan 25 och 35 % av intäkterna medan deltagaravgifter för till exempel SV i Norrbotten och Gävleborg ligger på 7 % respektive 5 %. En reservation framförs dock då tillfälliga intäkter och bidrag kan försvåra möjligheterna att dra långtgående slutsatser.

Sammanfattning

Finansieringen av SV:s verksamhet bygger till stor del på offentliga bidrag och då främst statsbidrag. Det är rimligt att anta att Folkbildningsrådets fördelningsgrund för statsbidrag är dominerande för hur avdelningarna främst försöker påverka sina intäkter. De flesta avdelningar tar också emot bidrag från kommun och region samt har deltagarintäkter. Det finns skillnader i hur olika intäkter fördelar sig i avdelningarna vilket har sin grund i hur avdelningarna väljer att prioritera och fokusera sin verksamhet och vilka övriga projekt och samarbeten avdelningen har.

Vår syn på oss själva

SV har en mycket stark förankrad värdegrund vilket bland annat visar sig i medarbetarundersökningar och styrelseutvärderingar. Många förtroendevalda och medarbetare är stolta över att vara en del av SV. Däremot finns en spännvidd mellan det nationella förbundets ledning och de lokala avdelningarnas självstyre. Det handlar om balansen mellan enhetlighet och flexibilitet, mellan ett nationellt ledarskap och en lokal frihet där den gemensamma visionen ska leda vägen.

Sedan flera år har det funnits en ambition att nå en mer sammanhållen och effektiv organisation när det gäller till exempel kommunikationsvägar, samordning och förankring av förbundsgemensamma beslut under parollen "Ett SV".

Under april 2020 genomfördes en enkätundersökning för att skapa ett nuläge kring hur organisationen definierar "Ett SV", var organisationen befinner sig idag och vad som borde prägla arbetet de kommande åren. Svaren visar en samsyn kring att hela SV ska dela värdegrund och värderingar, grafisk profil och gemensamma förhållningssätt gällande kvalitetsarbete, syn på samhällsuppdraget och internt lärande. Det finns också en samsyn kring gemensamma servicefunktioner som HR och löneadministration och 24 av 28 avdelningar använder sig idag av förbundets redovisningstjänster. Det finns också en samsyn kring att deltagare och cirkelledare ska få liknande upplevelse av SV oavsett var i landet hen befinner sig.

Undersökningen visar sedan en diskrepans mellan å ena sidan dem som poängterar vikten av ett enhetligt agerande och fokus på helheten med tydligare styrning där det inte bara handlar om att bygga en känsla utan också att fler områden ska konkretiseras, förtydligas och göras mer enhetliga. Å andra sidan dem som anser att olikheter och anpassningar i verksamheten efter lokala förutsättningar är en styrka där förbundskansliet borde vara mer stödjande och mindre ledande och där det regionala självstyret och möjligheten att göra olika istället stärks.

Hela organisationen delar dock ambitionen med "Ett SV" vilket kan sammanfattas med att nå effekt i externa målgrupper genom stärkt varumärke och relation till bidragsgivare och att nå effekt internt genom bättre resursutnyttjande, mer samarbete, ökad möjlighet till måluppfyllelse och stärkt tillhörighet. Däremot menar respondenterna att ambitionen ännu inte har nåtts. På frågan om hur långt arbetet med "Ett SV" har kommit blir medelbetyget 3,6 på en skala från 1 till 6. Undersökningen om "Ett SV" återfinns som bilaga 2.

En annan undersökning som genomförts och som berättar mycket om hur vi ser på varandra i SV är enkätundersökningen om förbundets uppdrag och ansvar. Undersökningen visar en delad bild av i vilken mån förbundet lever upp till ansvar och uppdrag. Gott omdöme får förbundet för statsbidragshantering och att verka i enlighet med stadgar medan ett sämre omdöme ges till arbetet med att främja kvalitativ folkbildning i hela landet och att värna om SV:s varumärke. Än sämre upplever informanterna att förbundet är på att vara ett stöd i utvecklingsarbetet tillsammans med avdelningarna och när det gäller förmåga att arbeta med GOMOSO generellt och grundorganisationerna specifikt. Generellt kan sägas att informanterna är nöjda med hur förbundet hanterar hygienfaktorer som statsbidrag, lönehantering och att verka i enlighet med stadgarna medan det finns en mer negativ bild över hur förbundet hanterar ansvaret för utvecklings-, kommunikations-, innovations- och kvalitetsarbete.

När informanterna besvarar frågor om hur avdelningarna själva hanterar ansvar och uppdrag blir omdömena mer positiva. Informanterna svarar att avdelningarna i hög eller mycket hög grad lever upp till sitt uppdrag och ansvar. Däremot finns en lite mer varierad bild över hur avdelningarna hanterar GOMOSO i relation till nationell nivå och hur effektivt administrationen sköts. Undersökningen om förbundets uppdrag och ansvar återfinns som bilaga 3.

I samtal mellan förbundsstyrelsen och avdelningsstyrelserna under våren 2020 lyfter avdelningarna som prioriterade frågor fram verksamhet med organisationer och föreningar, ekonomi, funktionsrättsverksamhet, HR-frågor, allmänmarknad (som avdelningarna prioriterar högre än förbundet), integrationsverksamhet (korta projekt och utmaning att få in i ordinarie verksamhet), hållbarhetsfrågor, etik och kvalitet, lokal närvaro (kontor och personal), folkhälsa samt opinions- och påverkansarbete (där förbundet förväntas vara mer aktivt).

Det frågor som lyftes som prioriterade av förbundet var dels kopplat till det övergripande verksamhetsmålet att ge 242 000 människor möjlighet att utvecklas genom att nå dem med folkbildningsverksamhet och de aktiviteter och faktorer som anses viktiga för att kunna nå

målet. Vissa avdelningar lyfter utmaningen med verksamhetsmålet dels ur ett ekonomiskt perspektiv då fler unika deltagare inte i sig ger högre anslag, dels ur ett kvalitetsperspektiv då strävan efter ett ökat antal unika deltagare inte får nås på bekostnad av kvaliteten.

I stora delar överensstämmer avdelningarnas och förbundets prioriterade frågor när det gäller till exempel påverkansarbete, hållbarhet och verksamhet med GOMOSO (där det finns olika inställning bland avdelningarna). Förbundet lyfter också utmaningen att nå människor SV inte når idag och hur en fungerande internkommunikation borde se ut i förbundet. Rapporten om förbundsstyrelsens avdelningsbesök återfinns som bilaga 4.

Sammanfattning

På ett övergripande plan finns en stor och gemensam stolthet över SV:s verksamhet och förbundets vision. Inom organisationen finns dock en splittrad bild över vad som är avdelningens respektive förbundets ansvar och framför allt i vilken mån avdelningar och förbund klarar av att leverera på dessa ansvar. Det finns olika förväntningar på förbund och avdelningar som inte infrias, endera för att en inte klarar av att leverera enligt förväntan eller för att en inte delar synen på vad som ska levereras. Olika bedömningar görs över vad som är strategiskt och operativt, vad som är prioriterat och inte.

Våra medarbetare och cirkelledare

SV sysselsätter idag drygt 900 personer med varierande tjänstgöringsgrad. Utöver dessa medarbetare fanns 2019 också cirka 18 500 cirkelledare varav cirka 16 000 hade uppdraget helt på ideell basis. Förbundskansliet sysselsätter knappt 50 personer och organiserar personalen i fyra enheter; stab, utveckling, HR samt ekonomi och analys.

Tabellen nedan visar utvecklingen av antal heltidstjänster sedan 2016.

Tabell 1

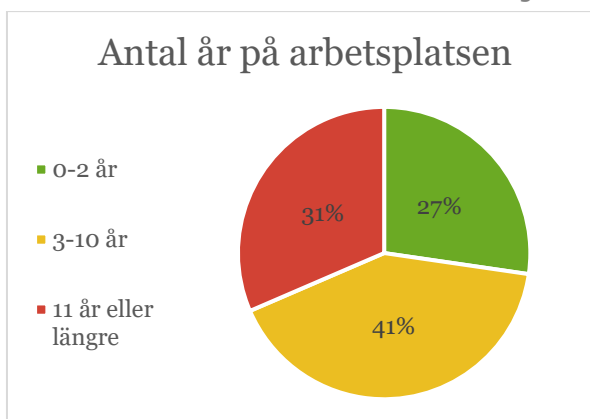
	2020	2019	2018	2017	2016
Totalt antal anställda (heltid)	695	735	714	724	750
Totalt antal verksamhetsutvecklare (heltid)	351	365	445	349	372
Totalt antal Cirkelledare tillsvidareanställda (heltid)	99	104	100	111	129

SV:s nationella medarbetarundersökning genomfördes hösten 2020 och där anger 96 % av de svarande en femma eller sexa på en sexgradig skala huruvida de instämmer i SV värdegrund och 85 % anger en femma eller sexa som svar på om de är stolta att vara en del av SV. På frågan om i vilken mån medarbetare har förtroende för styrelsen, blir medelvärdet 4,4 på en sexgradig skala.

Diagram 3

Diagrammet till höger visar hur länge medarbetarna arbetat på SV. Drygt 30 % av SV:s medarbetare har arbetat i organisationen mer än 11 år. Det finns anledning att anta att en stor del av gruppen som arbetat 0-2 år utgörs av projektanställda.

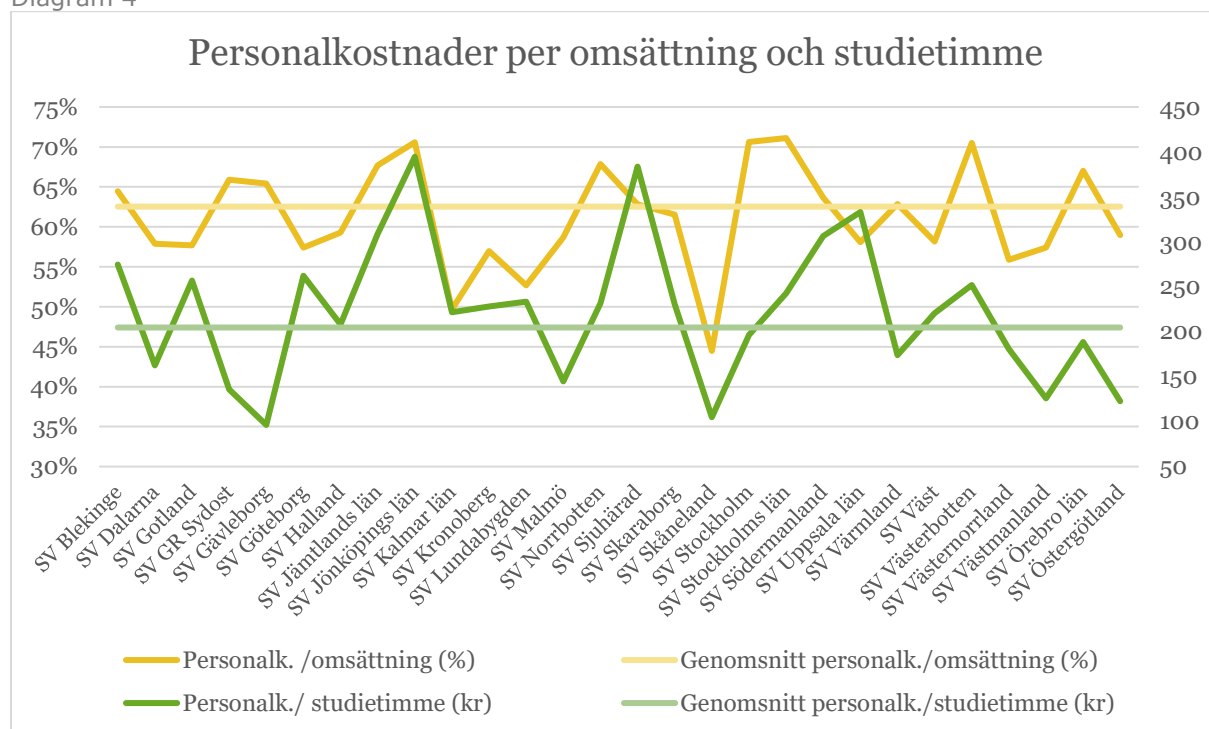
Medarbetarundersökningen visar också att en stor del av medarbetarna upplever att de känner till de övergripande målen för hela SV och att de också upplever att de har rätt

kompetens för att nå de individuella målen. SV:s medarbetare upplever i hög grad att chefer visar dem stor tillit. Däremot visar undersökningen att en femtedel av SV:s medarbetare tycker att deras närmaste chef ger liten eller obefintlig återkoppling och att chefen är lite eller inte alls närvarande. Lite mer än en femtedel anser också att chefen i låg grad eller inte alls är en förebild. Dessutom uppger närmare en fjärdedel av medarbetarna att de inte tycker att deras arbetsbelastning är rimlig. Medarbetarundersökningen återfinns som bilaga 5.

Diagrammet nedan visar sedan personalkostnadens andel av den totala omsättningen samt genomsnittlig personalkostnad per studietimme och hur dessa värden varierar per avdelning.

Diagram 4

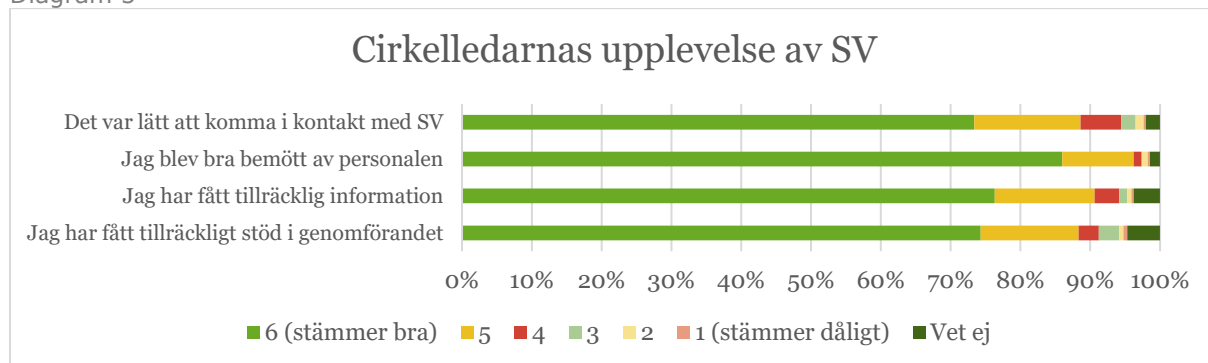
Diagrammet visar att dessa två snitt korrelerar för några avdelningar medan det för andra inte alls gör det. För SV Gävleborg är personalkostnaden per studietimme lägre jämfört med andra avdelningar samtidigt som personalkostnadens del av omsättningen är över genomsnittet. För SV Jönköping är båda snitten högre och för SV Skåneland är båda snitten lägre relativt de flesta andra avdelningar. Det går varken att utläsa kvalitet eller resultat i diagrammet och det finns heller inte något särskilt snitt att sträva efter, diagrammet visar istället enbart de skillnader som finns mellan SV:s avdelningar.

Cirkelledarna är en mycket viktig resurs för SV. År 2019 fanns 18 500 aktiva cirkelledare i SV, av dessa var cirka 2 450 objektanställda och cirka 100 tillsvidareanställda. Resterande cirka 15 950 cirkelledare sköter alltså sitt uppdrag på ideell basis och är därmed en mycket stor tillgång både för SV, det offentliga och samhället i stort.

SV strävar efter att ge cirkelledarna bra förutsättningar, ett gott bemötande och relevant kompetensutveckling för att kunna utföra sitt uppdrag. I enkäten som skickas ut till cirkelledare efter varje avslutad cirkel ser vi att 91,5 % av cirkelledarna för allmänmarknad kan rekommendera någon de känner att vara cirkelledare, siffran för cirkelledare för organisationsmarknad är 89,5 %. Cirkelledarenkäterna återfinns som bilaga 6 och 7.

Diagrammet nedan visar hur cirkelledarna uppfattar det bemötande och stöd som ges av SV.

Diagram 5

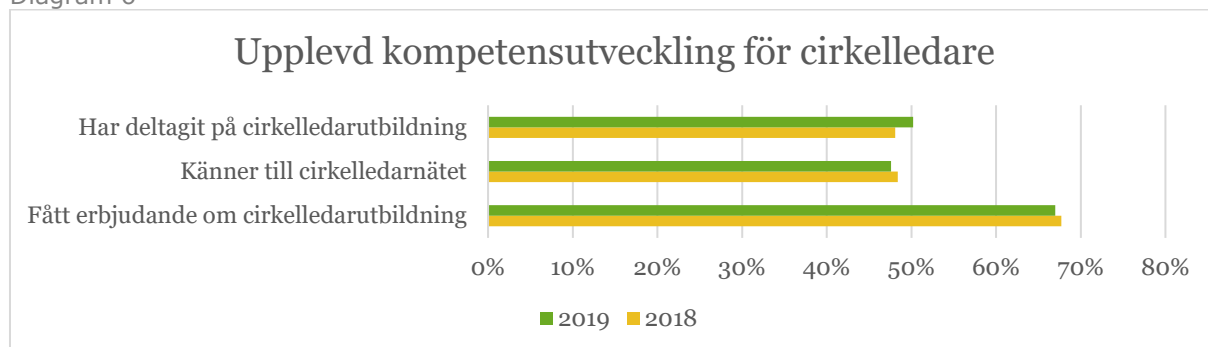

Diagrammet visar att cirkelledarna ger goda omdömen till kontakt, bemötande och stöd från SV. Dessa omdömen har legat stabilt de senaste åren.

Folkbildningsrådet ålägger studieförbunden att se till att varje cirkelledare godkänns av en studieförbundsavdelning och att ledaren har den kompetens som krävs för uppdraget. Studieförbunden ska därför ge cirkelledarna relevant utbildning och vad som ska ingå i denna utbildning har bestämts i en överenskommelse inom Studieförbunden i samverkan.

Följande diagram beskriver hur väl SV nått ut med kompetensutvecklingsinsatser.

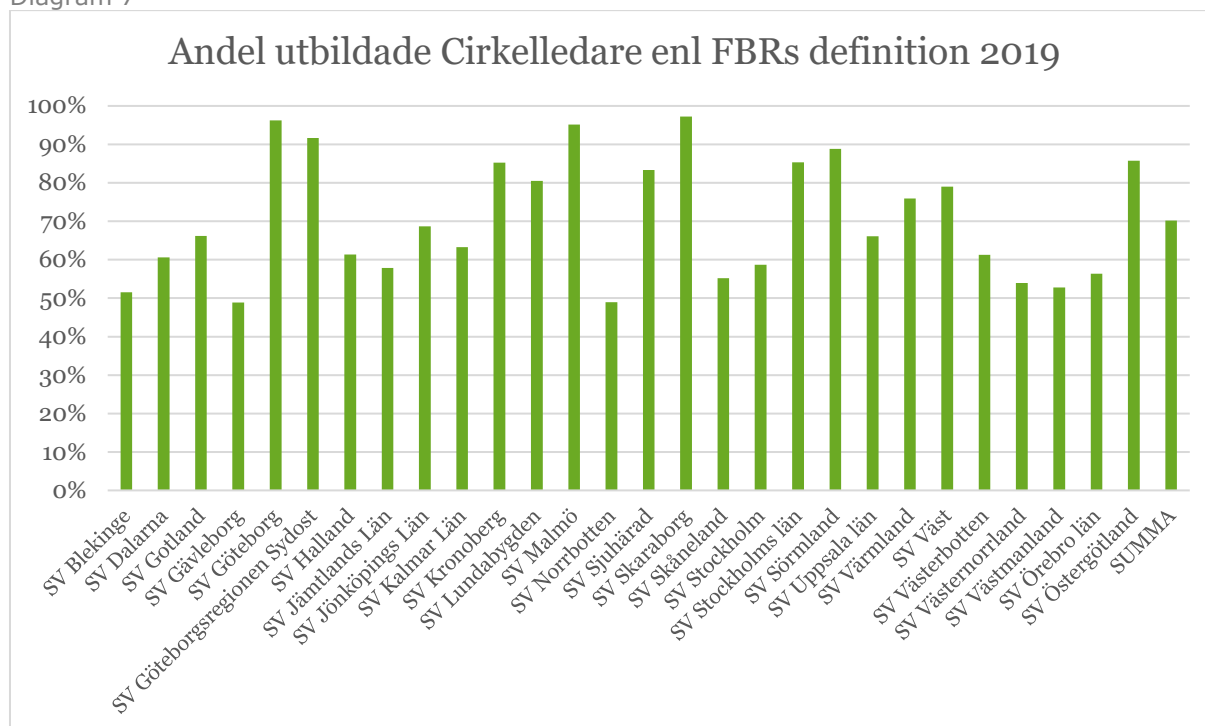
Diagram 6

Diagrammet visar att mindre än hälften av cirkelledarna känner till cirkelledarnätet och knappt 70 % upplever att de fått erbjudande om att gå cirkelledarutbildning.

Vidare visar följande diagram hur stor andel av cirkelledarna, uppdelat per avdelning, som är utbildade enligt Folkbildningsrådets definition.

Diagram 7

Diagrammet visar att variationen mellan avdelningar är mycket stor. Som exempel har SV Skaraborg utbildat 97 % av sina aktiva cirkelledare medan samma andel för SV Norrbotten ligger på 49 %.

Sammanfattning

SV sysselsätter cirka 900 personer och engagerar utöver det 18 500 cirkelledare varav cirka 16 000 av dessa sköter sitt uppdrag på ideell basis. Hur avdelningarna väljer att organisera personalen och hur personalkostnader förhåller sig till andra parametrar skiljer sig mellan SV:s avdelningar. Generellt uppger medarbetarna att de är stolta att vara en del av SV och har kompetens och förutsättningar att nå sina individuella mål.

Organisation, ledning och styrning

SV bildades 1967 genom en sammanslagning av Svenska landsbygdens studieförbund och Liberala studieförbundet och har genom dessa en 100-årig historia. SV har en stark folkrörelsetradition med autonoma lokala organisationer.

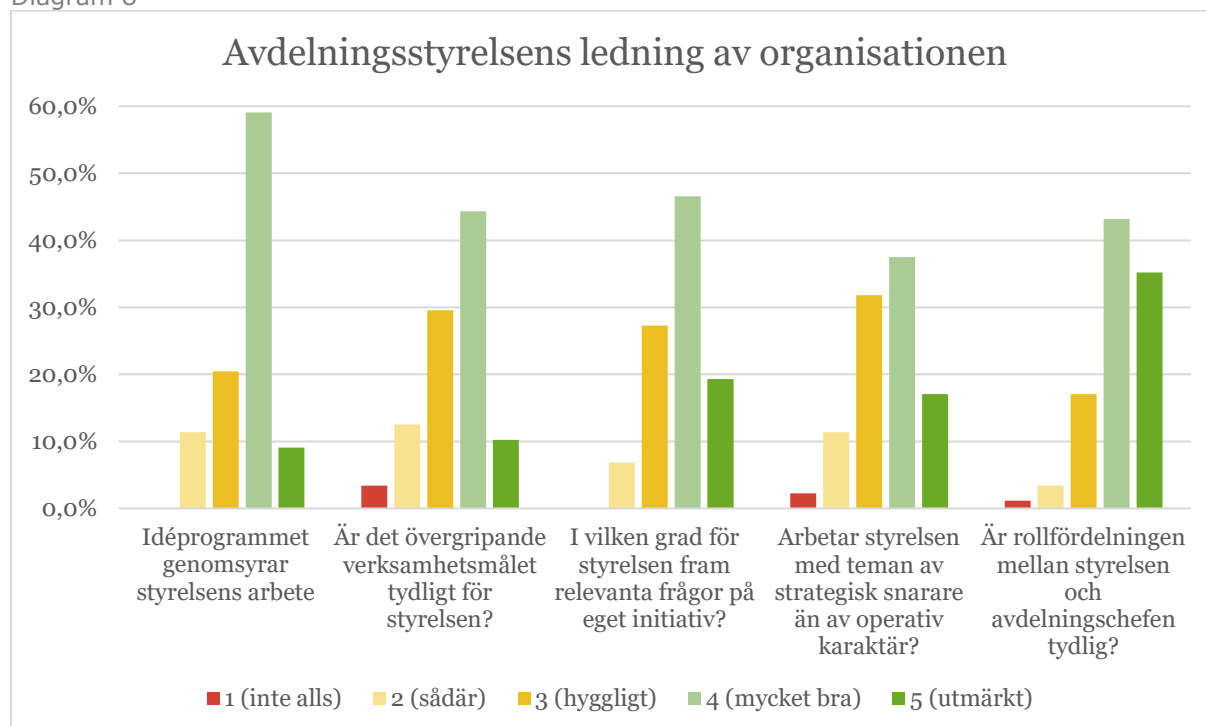
År 2012 genomfördes en omorganisation då SV gick från en treledsorganisation med 160 avdelningar till en tvåledsorganisation med idag 28 avdelningar. Avdelningarna är autonoma, har egna organisationsnummer och tar egna beslut om prioriteringar, verksamhet och ekonomi. Vartannat år samlas 250 ombud som utses på avdelningarnas årsmöten till förbundsstämma för att ta beslut om förbundets inriktning, målsättningar, ekonomi och ledning. Beslut tagna av förbundsstämman kan också vara styrande för avdelningarna, till exempel den strategiska planen. Förbundsstyrelsen har uppdraget att leda förbundet mellan förbundsstämmorna. Förbundsstyrelsen tillsätter förbundschef som har i uppdrag att leda och organisera förbundskansliet.

Enligt SV:s stadgar har förbundet ansvar för att främja kvalitativ folkbildning i hela landet och värna SV som varumärke. Förbundet ska vara ett stöd för SV:s avdelningar samt samordna utvecklingsarbete tillsammans med avdelningar. Förbundet ska stödja grundorganisationer, övriga medlemmar och samverkande organisationer på riksnivå samt svara för kontakter med nationella myndigheter, organisationer och institutioner.

Avdelning ska enligt stadgarna organisera och främja studie- och folkbildningsverksamhet. Avdelningen har ansvarar för kontakter med lokala och regionala organisationer, institutioner och kommunala och regionala organ. Avdelning ska organisera både lokal och regional verksamhet. Avdelningarna leds av avdelningsstyrelsen som väljs på avdelningsstämman och tillsätter i sin tur avdelningschef som har ansvar att organisera övrig personal i avdelningen. SV:s stadgar återfinns som bilaga 8.

I diagrammet nedan synliggörs svaret på några av de frågor som ställdes till avdelningsstyrelser 2018. Svaren kan ge en uppfattning om hur styrelseledamöter ser på arbetet, sin roll och sitt uppdrag.

Diagram 8

Om ambitionen är att flytta fler förtroendevalda mot betyget 5 finns potential att öka både idéprogrammets och det övergripande verksamhetsmålet genomslag i arbetet. Det finns också potential att öka styrelsens egen initiativförmåga och förmåga att lägga ett större fokus på strategiska beslut.

För att övergripande samordna förbundets och avdelningarnas verksamhet och stämma av aktuella processer i organisationen genomförs varje år en förtroendevaldakonferens där förbundsstyrelsen och avdelningsordförandena träffas samt en ledningskonferens för såväl förtroendevalda som chefer. Därutöver genomförs två gånger per år en chefskonferens där förbundskansliets ledningsgrupp och avdelningscheferna träffas.

För att bereda de framåtsyftande ekonomiska beslutsärendena inför stämman tillsätts en budgetgrupp bestående av tre förbundsstyrelseledamöter och tre avdelningsordföranden. Ytterligare en planeringsgrupp finns för konferenser och kompetensutveckling. Utöver detta finns en lång rad nätverk för medarbetare som jobbar med olika sakområden som etik- och kvalitetsnätverk, kommunikatörsnätverk och nätverk för funktionsrättsområdet. Sammanlagt finns drygt 20 olika nätverk avdelningar/förbund.

För att skapa delaktighet ställer förbundsledet också ut remisser och enkäter till avdelningar i olika frågor. Några aktuella exempel från de senaste åren är enkät om Ett SV, enkät om det övergripande verksamhetsmålet och remiss om strategisk plan.

Sammanfattning

SV är idag ett studieförbund med två organisationsled där varje avdelning är fri att utifrån förbundets stadgar utforma verksamheten. Ledningen för respektive organisationsled utses demokratiskt på avdelnings- och förbundsstämma. Styrelsen leder organisationen mellan stämmorna. I styrelsernas ledning av organisationen görs olika gränsdragningar mellan strategiskt och operativt och olika informella maktförhållanden finns mellan avdelningsstyrelse och avdelningschef. Organisationskulturen lägger stor vikt vid samsyn, förankring och delaktighet.

Innovation och utveckling

Förbundet har i stadgarna uppdraget att vara ett stöd för SV:s avdelningar samt samordna utvecklingsarbete tillsammans med avdelningar. Utvecklings- och innovationsarbetet utgår idag från förbundskansliets utvecklingsenhet. Enheten arbetar med kompetensutveckling för medarbetare, utbildning för cirkelledare, konceptutveckling, kontakt med grund-, medlems- och samverkande organisationer på nationell nivå mm. Sammanfattningsvis arbetar förbundet främst med att bidra med system, verktyg, avtal och andra förutsättningar som underlättar avdelningarnas innovationsarbete med verksamheten. Det går alltså att göra en distinktion mellan å ena sidan strategiskt innovationsarbete i form av utveckling av förutsättningar och verktyg och å andra sidan mer operativt innovationsarbete i form av utveckling av verksamhet.

Historiskt kan gränsdragningen mellan det strategiska och det operativa innovationsarbetet sägas ha varit mindre skarp. Förbundet arbetade då på ett mer omfattande sätt med utformningen av koncept för ny verksamhet som avdelningarna i sin tur hade möjlighet att ansluta sig till.

Det har tidigare i rapporten lyfts att det från avdelningarnas håll finns åsikter om att förbundet på ett tydligare sätt bör axla ansvaret att samordna utvecklingsarbetet tillsammans med avdelningarna som beskrivs i stadgarna. Värt att nämna är också att den innovation som bedrivs i SV i mycket stor grad anpassas till Folkbildningsrådets verksamhetsformer och kriterier för fördelning av statsbidrag.

Utvecklings- och innovationsarbete pågår självklart också löpande i avdelningarnas verksamhet och den digitala plattformen Workplace, som i sig kan sägas vara en innovation i interninformation, används bland annat för att sprida goda idéer och innovativa lösningar mellan avdelningar.

Sammanfattning

Förbundet har ett ansvar att ge stöd i och samordna avdelningarnas utvecklingsarbete. Innovationsarbetet som förbundet bedriver har en mer strategisk ansats och fokuserar på att ge avdelningarna bra stöd och underlag i deras utvecklingsarbete. Mycket av konceptutvecklingen och utvecklingen av verksamheten sker istället i avdelningarna.

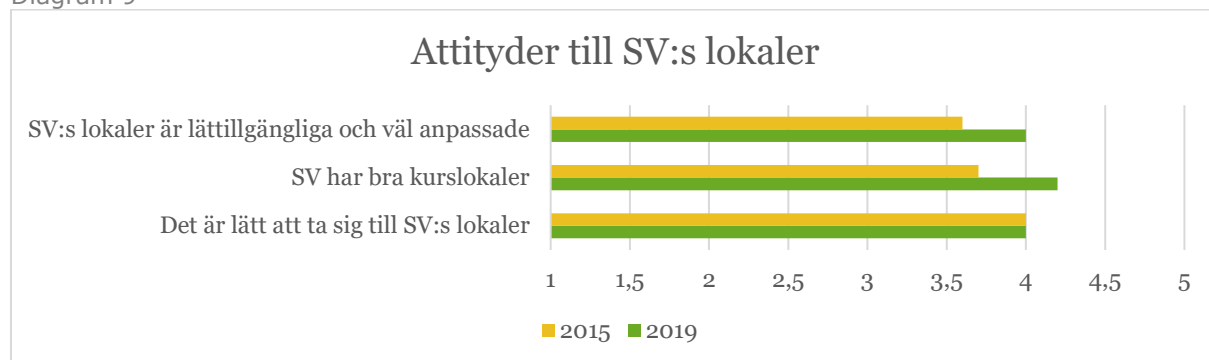
Lokaler och lokal närvaro

Lokal närvaro är och har historiskt varit viktig för SV. Idag finns SV med lokala kontor på drygt 200 platser i hela Sverige och använder dessutom en mängd ytterligare lokaler för genomförande av studiecirkel, kulturprogram och annan verksamhet. Av SV:s avdelningar är det nio avdelningar som äger egna lokaler och fastigheter medan övriga 19 avdelningar har hyreskontrakt. Det samlade värdet av byggnader i avdelningarnas balansräkningar har de senaste åren sjunkit precis som de samlade lokalkostnaderna för verksamhet.

Populärmusik och kultur är en stor del av SV:s verksamhet och sammantaget har SV över 600 replokaler fördelade över hela landet.

Diagrammet nedan visar respondenternas attityder till SV:s lokaler i kännedomsundersökningen som genomfördes 2019.

Diagram 9

I diagrammet framgår att det genomsnittliga betyget både för *bra* och *lättillgängliga* kurslokaler har stigit sedan kännedomsundersökningen 2015. Förändringen kan härledas till en uppfattning om att allt fler lokaler flyttas från en mer undanskymd plats till en mer central och lättillgänglig lokal även om belägg för det antagandet inte kan presenteras i rapporten.

Sammanfattning

SV har fortsatt en stark lokal närvaro med 200 kontor och 600 replokaler över hela landet. Trots att värdet av byggnader och lokalkostnaderna generellt sett bland avdelningarna har minskat de senaste åren ger respondenterna i kännedomsundersökningen SV:s lokaler goda betyg.

Marknadsföring

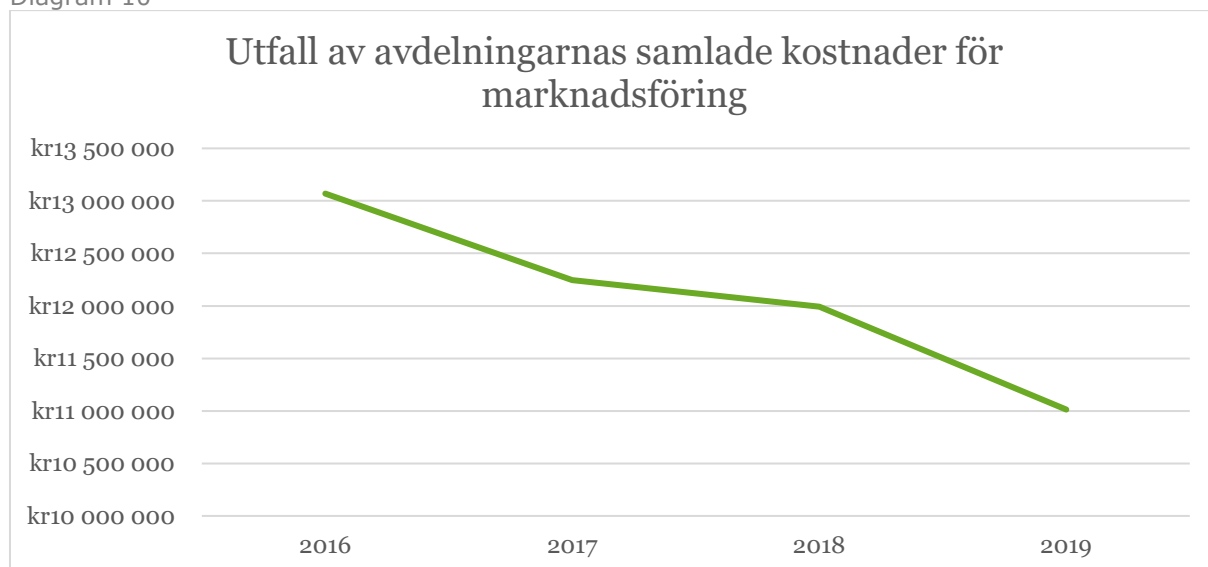
Marknadsföring inom SV sker på många olika sätt beroende på vem som är mottagare och hur erbjudandet är utformat. För marknadsföring gentemot GOMOSO, kommuner eller lokala föreningar handlar mycket om kontakter och samarbeten medan det för allmänmarknaden handlar om annonsering och kurskataloger. Generellt sett står förbundet för att upprätthålla och driva en attraktiv hemsida och närvaro i sociala medier.

SV:s avdelningar bestämmer över sitt eget verksamhetsutbud och planerar utifrån det också sin marknadsföring utifrån antagen budget. Vissa avdelningar driver inte alla verksamhetsdelar och marknadsför därför inte heller dessa. Förbundets roll när det gäller marknadsföring kan mer sägas vara att arbeta med den långsiktiga strategiska kommunikationen och hålla ihop grafisk profil och varumärke. Förbundet ger stöd till avdelningarna i form av olika verktyg och system för att avdelningarna ska kunna bedriva sin marknadsföring operativt inom ramen för SV:s varumärke genom mallar, målgruppsanalyser och avtal. I ett kommunikatörsnätverk samlas de cirka 35 medarbetare som arbetar med kommunikation i SV för dialog om gemensamma förutsättningar, utmaningar och behov.

För ett antal år sedan hade förbundet ett större ansvar att ta fram koncept som avdelningarna kunde ta del av. Med det arbetssättet fanns också ett större möjlighet för förbundet att driva en nationell marknadsföring med utgångspunkt i de nationella koncepten för verksamhet. För ytterligare några år sedan var fokus tydligare riktat mot allmänmarknad och därmed var förbundet också mer aktivt i operativa marknadsföringsinsatser. Historiken kan vara intressant att sätta i relation till hur SV arbetar med marknadsföring idag.

Diagrammet nedan visar utfallet av avdelningarnas sammanlagda kostnader för marknadsföring. Observera att värdeaxeln startar på 10 miljoner.

Diagram 10

Diagrammet visar att de sammanlagda kostnaderna för marknadsföring i avdelningarna successivt sjunkit. Mellan 2016 och 2019 har kostnaderna för marknadsföring sjunkit med cirka 16 %. Det betyder inte per definition att marknadsföringen har minskat eftersom också utformningen av marknadsföringen kan ha ändrats.

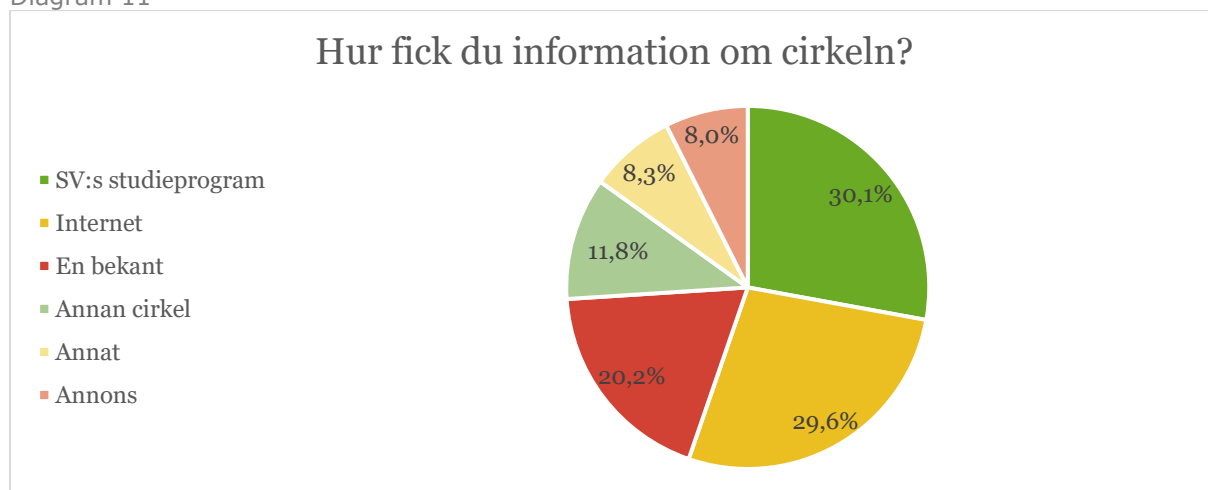
SV:s namn är ett ofta återkommande diskussionsämne i marknadsföringssammanhang och förstärkt av kännedomsundersökningens resultat 2019 gjordes en konsekvensanalys av ett eventuellt namnbyte som presenterades för förbundsstyrelsen i början av 2020.

Studieförbundet Vuxenskolan fick sitt namn vid bildandet 1967 då organisationen tydligt ville signalera en ambition om att vara en del av den planerade utbyggnaden av vuxenundervisningen. Ambition och vision har sedan dess ändrats och namnet signalerar inte längre lika tydligt det SV vill förknippas med. Figur 2 under rubriken Våra potentiella deltagare illustrerar vilka ord som respondenterna i kännedomsundersökningen förknippar med SV. Konsekvensanalysen om ett eventuellt namnbyte 2020 utmynnade dock i att det först är viktigt att landa i varför ett namnbyte ska göras, vilken förändring som ska ske och hur det nya namnet kan bidra i den förändringsprocessen. Konsekvensanalysen av ett eventuellt namnbyte återfinns som bilaga 9.

Allmänmarknad är den verksamhetsdel som oftast är föremål för marknadsföring och annonsering. Förbundet tillsatte under 2018 en utvecklingsgrupp som fördjupade sig i området allmänmarknad och som hade i uppdrag att samordna och sprida goda exempel. Gruppen konstaterar att allmänmarknad är en källa till att nå fler unika deltagare, öppna upp för människor som inte är medlemmar i en förening, bredda intäktsbasen och öka synligheten också för annan verksamhet inom SV. Slutrapporten från utvecklingsgruppen för allmänmarknad återfinns som bilaga 10.

Diagrammet nedan beskriver hur cirkeldeltagarna i verksamhetstypen allmänmarknad fått information om den cirkel de just avslutat. Värt att nämna är att studieprogram idag i mycket stor utsträckning är ett digitalt dokument som finns på hemsida, delas i sociala medier eller bifogas i mejlutskick medan det historiskt varit en trycksak.

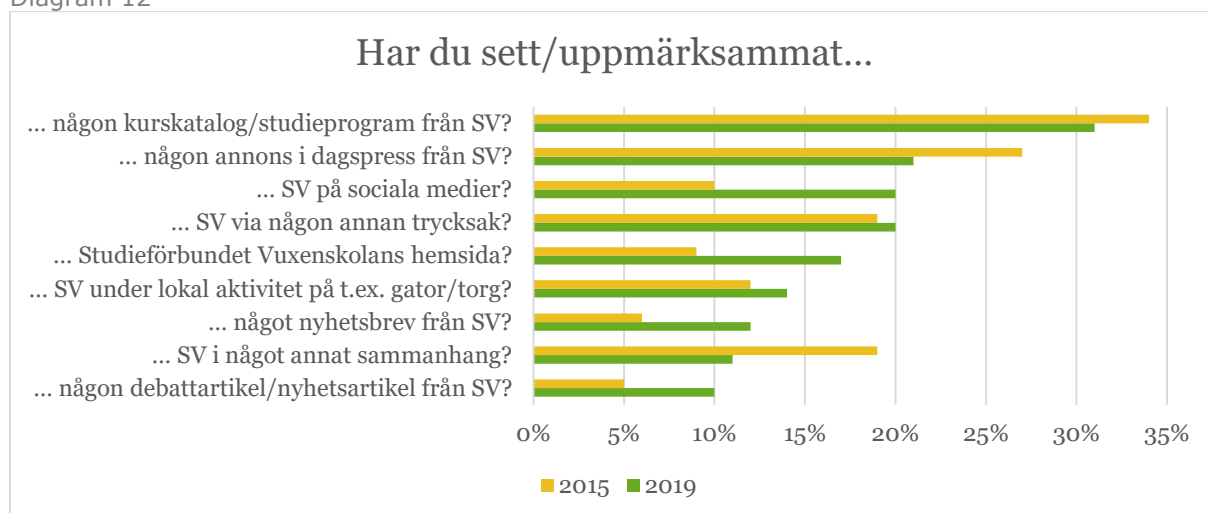
Diagram 11

Som framgår av diagrammet når SV tre fjärdedelar av sina deltagare genom studieprogram (nästan uteslutande digitala), internet eller genom en bekant till cirkeldeltagaren. Enbart 8 % av cirkeldeltagarna uppger att de fick information om cirkeln genom en annons.

Nästföljande diagram visar på vilket sätt de respondenter som besvarade kännedomsundersökningen 2019 lagt märke till SV.

Diagram 12

Precis som i föregående diagram är studieprogrammet mest känt, däremot ges annonsering ett större gensvar här. De kanaler som växer mest är hemsida, sociala medier, nyhetsbrev och debattartikel som alla fördubblats sedan undersökningen 2015.

Sammanfattning

Arbetet med marknadsföring i SV kan liknas med innovationsarbetet som tidigare behandlats. Förbundets roll är att arbeta med den långsiktiga strategiska kommunikationen och hålla ihop grafisk profil och varumärke samt ge stöd till avdelningarna genom verktyg och system. Avdelningarna utformar marknadsföringen efter den verksamhet de bedriver men de resurser som avdelningarna lägger på marknadsföring har succesivt minskat de senaste åren. Betydelsen av framför allt sociala medier och hemsida har ökat kraftigt sedan 2015.

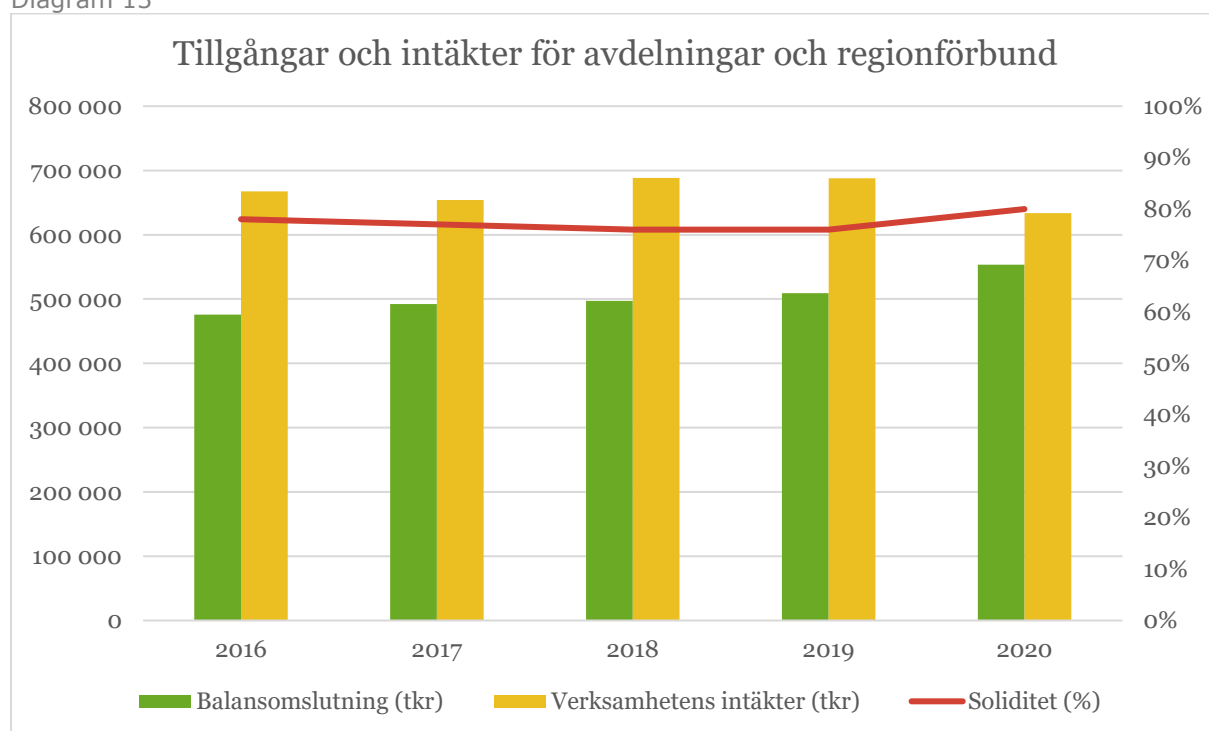
Ekonomiska resurser

SV har en god ekonomi, både på förbunds nivå och på en aggregerad avdelningsnivå. Både förbundet och avdelningarna sammantaget har en god kassalikviditet, soliditet och trygghetskaptal, nyckeltalen har också stärkts succesivt de senaste åren.

Eftersom SV inte drivs med det övergripande syftet att skapa vinst är det inte relevant att jämföra resultat mellan år och avdelningar. Istället räcker det att konstatera att förbundet och avdelningarna generellt inte haft problem med att hantera negativa resultat de senaste åren. Hur verksamhetens intäkter utvecklats kan istället säga mer om verksamheten eftersom det till viss mån berättar om hur mycket verksamhet organisationen kunnat genomföra. Intressant är också organisationens tillgångar, balansomslutningen, som är summan av bland annat byggnader, fordringar och likvida medel samt soliditeten, som är ett mått på den finansiella styrkan. Precis som för alla områden finns också här en spridning mellan avdelningarna där vissa har en starkare finansiell ställning än andra.

Nedan visas avdelningarnas och regionförbundens samlade intäkter, tillgångar och soliditet.

Diagram 13

Diagrammet visar att balansomslutning ökat successivt de senaste åren medan intäkter och soliditet kan sägas ha legat relativt stabilt. Värt att påpeka är att pandemin såklart påverkat siffrorna för 2020 mycket.

Eftersom avdelningarna är den verksamhetsdrivande delen av SV och därmed också den intäktsdrivande illustreras inte förbundets ekonomi med samma typ av siffror. Förbundets ekonomi är i hög grad resultatet av avdelningarnas verksamhet och beslut om avlyft från statsbidraget till förbundet taget på förbundsstämman.

Tabellen nedan visar förbundets balansomslutning. Förändrade redovisningsprinciper avseende centralkontostrukturen medför en väsentligt ökad balansomslutning från och med 2019. Förklaringen är att förbundet inom ramen för centralkontostrukturen förvaltar pengar åt bland annat avdelningar. Dessa redovisas i sedan 2019 i förbundets balansomslutning.

Tabell 2

	2020	2019	2018	2017	2016
Förbundets tillgångar (tkr)	319 568	245 276	83 139	67 253	71 440

Sammanfattning

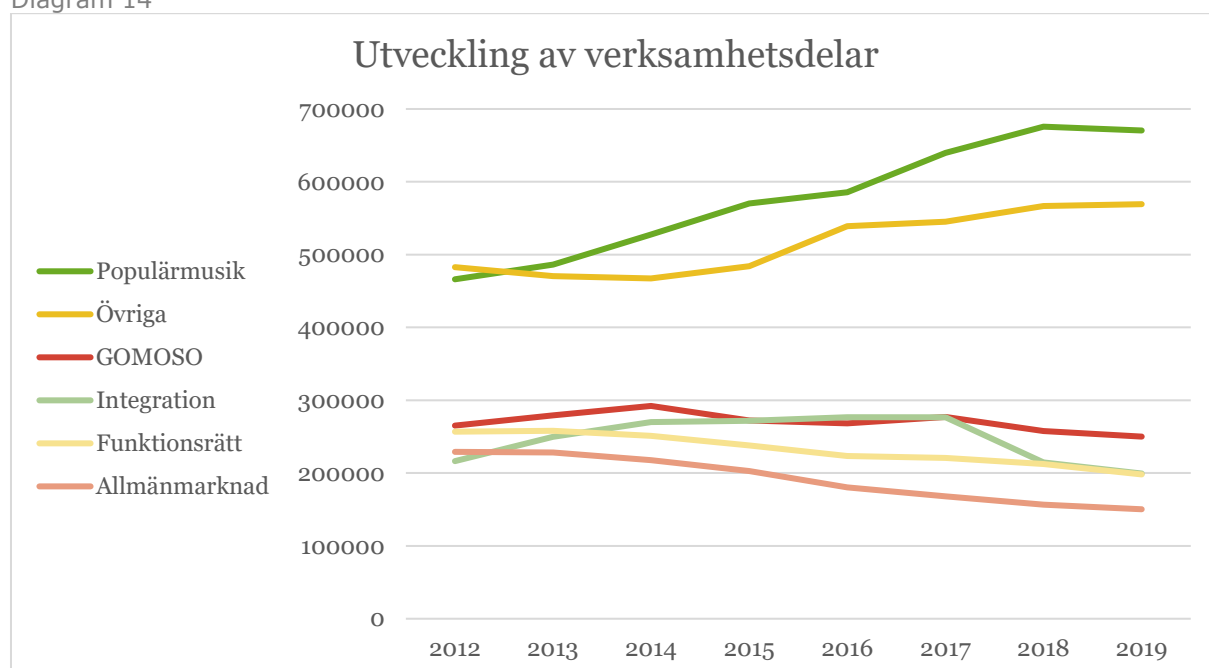
SV har ett gott ekonomiskt läge som varit stabilt över tid även om vissa avdelningar har ett mer fördelaktigt läge än andra. Trenderna för nyckeltal om omslutning är också positiv. Det finns därför goda förutsättningar att endera göra satsningar eller parera motgångar.

Tillväxt och utveckling av verksamhetsdelar

Under 2019 genomfördes totalt cirka 2 040 000 studietimmar, sedan 2012 är det en ökning med 6 % men inom dessa studietimmar har fördelningen mellan verksamhetsdelar ökat desto mer. SV:s egna mål och ambitioner precis som Folkbildningsrådets satsningar och ekonomiska styrning har påverkat verksamhetens sammansättning över tid. Under 2019 genomfördes cirka 55 400 kulturprogram vilket är en siffra som legat relativt stabilt sedan 2012.

Diagrammet beskriver utvecklingen av antalet studietimmar per verksamhetsdel sedan 2012.

Diagram 14

Diagrammet visar att populärmusik och övriga studietimmar (samverkan med kommun, kamratcirklar, lokala föreningar mm) växt mycket medan framför allt allmänmarknad och funktionsrätt minskat. Förändringar för alla verksamhetsdelar visas i tabellen nedan till höger och utvecklingen av antal unika deltagare i tabellen till vänster.

Tabell 3

Utveckling unika deltagare

År 2012	208 900
År 2013	210 120
År 2014	208 950
År 2015	204 450
År 2016	212 000
År 2017	216 000
År 2018	212 500
År 2019	210 200

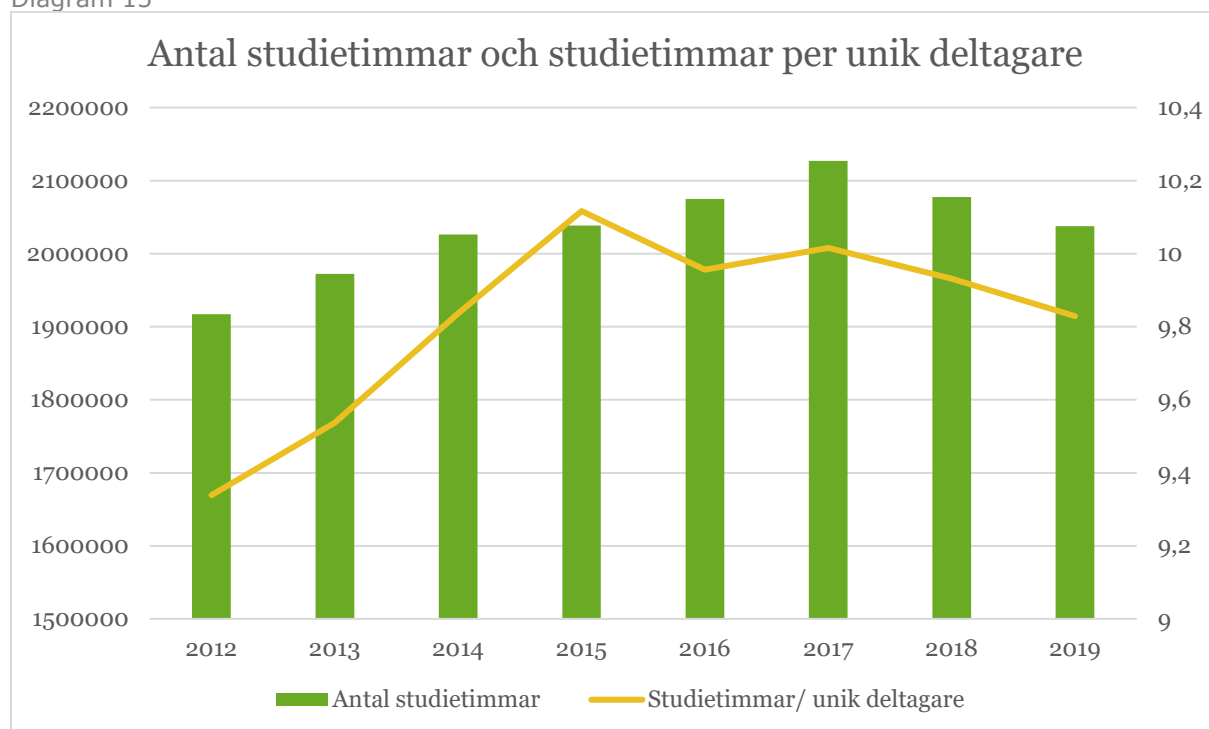
Tabell 4

Förändring verksamhetsdelar 2012-2019

Allmänmarknad	-34%
GOMOSO	-6%
Funktionsrätt	-23%
Integration	-8%
Populärmusik	+44%
Övriga	+18%
Totalt antal studietimmar	+ 6%

Diagrammet nedan beskriver det totala antalet studietimmar per år sedan 2012 och snitt över antal studietimmar per unik deltagare. Observera att värdeaxlarna startar på 1,5 miljoner respektive 9 studietimmar.

Diagram 15

Diagrammet visar att antalet studietimmar stadigt ökade från 2012 till 2017 men att de sedan dess minskat något. Antalet studietimmar per unik deltagare ökade främst från 2012 till 2015 men har sedan dess minskat något.

Sammanfattning

Populärmusik är den verksamhetsdel som ökat mest de senaste åren medan allmänmarknad är den del som minskat mest. Antalet unika deltagare har legat stabilt sedan 2012 och antalet studietimmar har successivt ökat från 2012 till 2017 men därefter minskat.

2. Vår bransch och de vi finns till för

Våra deltagare

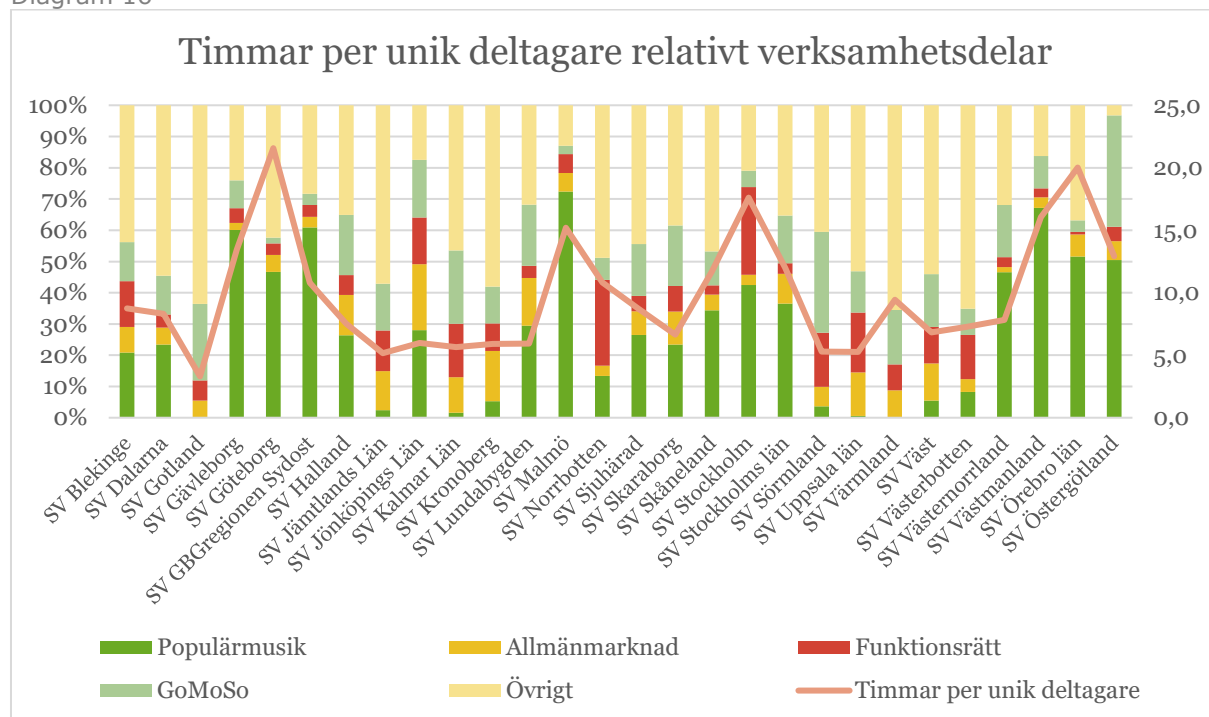
SV:s genomsnittliga deltagare är låg- eller yrkesutbildad med en låg eller medelinkomst. De flesta är gifta utan hemmaboende barn och bor i glesbygd eller i småhus nära mindre eller mellanstor stad. De skulle kunna betecknas som traditionella kollektivisterna och är intresserade av hem och trädgård, natur, handarbete och kultur. När det gäller ålder är cirka 50 % av deltagarna över 60 år. Särskilt i de äldre ålderssegmenten är kvinnor överrepresenterade och står för cirka 65 % av deltagarna. Våra deltagare och verksamhet återfinns som bilaga 11 (sifferunderlaget reviderat februari 2021).

Det finns också stora skillnader i under hur lång tid eller hur många studietimmar deltagarna är närvarande i verksamheten. En avdelning med lika många studietimmar kan ha vitt skilda antal unika deltagare beroende på hur verksamheten är uppbyggd och sammansatt.

Diagrammet nedan visar genomsnittligt antal studietimmar per unik deltagare för varje avdelning (linjen) och i relation till det också avdelningarnas sammansättning av verksamhetsdelar (grupperade staplar). Observera att verksamhetsdelen integration inte

finns med i diagrammet på grund av svårigheter att räkna fram ett rättvisande värde per avdelning.

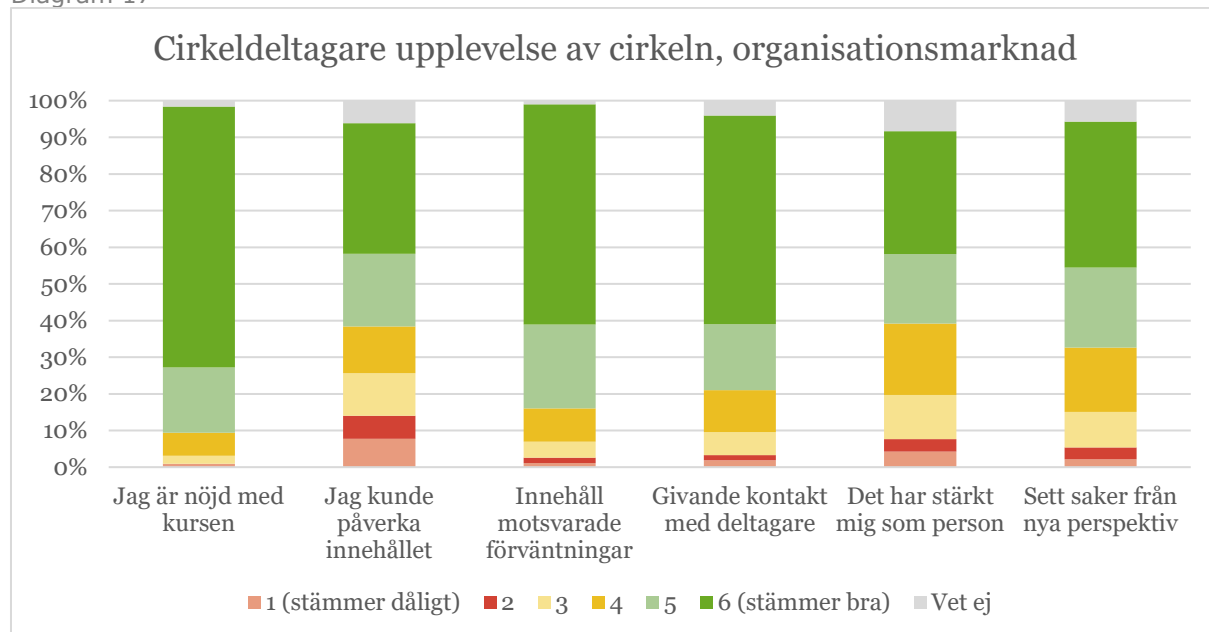
Diagram 16

Det går i diagrammet att avläsa en korrelation mellan ett högt antal studietimmar per unik deltagare och en hög andel populärmusik i verksamheten.

Av våra cirkelledare uppger en stor majoritet i cirkeldeltagarenkäten som genomförs efter varje avslutad cirkel att de är nöjda med cirkeln. Det finns små skillnader i omdömen beroende på om cirkeldeltagaren deltagit i en cirkel på allmänmarknaden eller organisationsmarknaden.

Diagram 17

Baserat på svaren om deltagarens upplevelse av cirkeln finns störst potential till förbättringar på frågorna om att kunna påverka innehållet, stärka deltagaren som person och få deltagaren att se saker från nya perspektiv. Cirkeldeltagarenkäterna återfinns som bilaga 12 och 13.

Sammanfattning

Den generella helhetsbilden av SV:s deltagare är fler äldre än yngre, fler kvinnor än män, fler lågutbildade än högutbildade, fler på landsbygd än i storstad. Vilken typ av deltagare SV har beror också på vilken verksamhetsdel som studeras där det inom varje verksamhetsdel ges olika bilder. Hur många studietimmar som går på varje deltagare varierar mycket mellan avdelningar där några avdelningar har ett snitt på 20 studietimmar per deltagare medan andra har 5 studietimmar per deltagare.

Våra potentiella deltagare

Under rubriken ovan beskrevs den typiska studiecirkeldeltagaren företrädesvis vara över 60 år, kvinna och bosatt på gles- eller landsbygd. Utifrån det konstaterandet kan resonemanget föras i olika riktningar när det gäller att hitta potentiella deltagare. Endera finns största potentialen att nå fler deltagare genom att bli ännu bättre på att tillmötesgå den målgrupp vi redan nu når, eller genom att förbättra förmågan att attrahera och tillmötesgå målgrupper vi inte når. Idag deltar 9,2 % av Sveriges befolkning i någon form av folkbildningsverksamhet arrangerad av ett studieförbund⁴. En ingång kan vara att konkurrera med övriga studieförbund om den delen av befolkningen, en annan ingång kan vara att försöka nå deltagare från de övriga 90,8% av befolkningen.

Figuren till höger visar på olika strategier för SV att öka tillväxten.

I en kännedomsundersökning som genomfördes 2019 instämmer cirka 65 % av dem som känner till eller har hört talas om SV med alla påståenden som visas i diagrammet nedan. Ur perspektivet att nå nya deltagare bör därför inte attityder gentemot SV ses som ett hinder. Medelbetyget har sjunkit något för påstående två och fyra sedan undersökningen 2015.

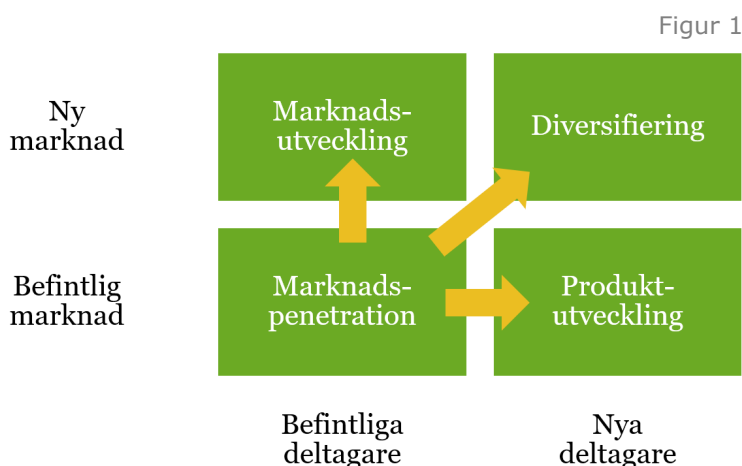
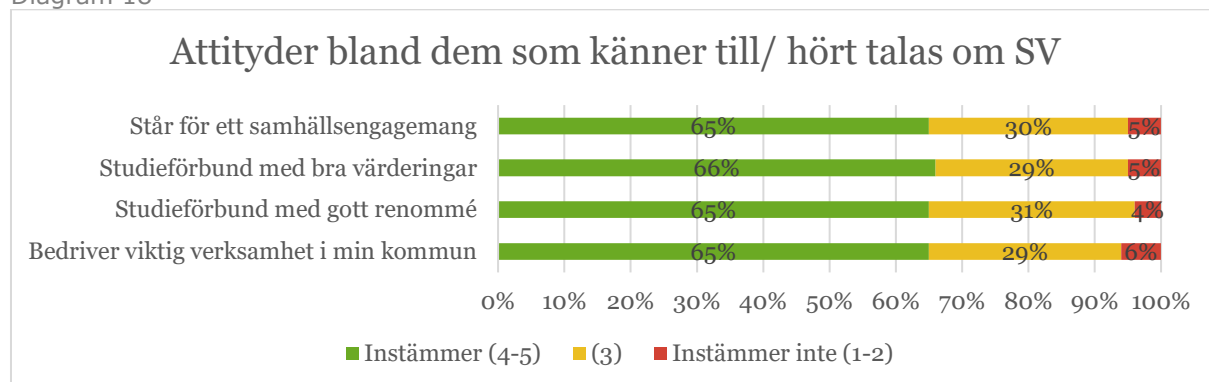

Diagram 18

⁴ Årsredovisning och verksamhetsberättelse 2019, Folkbildningsrådet

Samma undersökning ställde frågan om vilka associationer informanten fick när hen hörde Studieförbundet Vuxenskolan. Se ordmoln nedan över personer med positiva (grön), neutrala (blå) respektive negativa (röd) associationer. Kännedomsundersökningen återfinns som bilaga 14.

Figur 2

Ett arbete med att identifiera olika målgrupper som SV idag har svårt att nå har de senaste året företagits genom att analysera data från egna deltagarregister tillsammans med externa livsstilsdata och demografiska variabler. Arbetet har identifierat tre målgrupper som är underrepresenterade i SV:s verksamhet idag men som bedöms vara intressanta för fortsatt arbete. Dessa grupper är:

- Värderingsstyrda unga vuxna

Det gemensamma för den här gruppen är att de har ett starkt intresse för värderingsfrågor, miljövård och ekologisk livsstil. De flesta i gruppen är 26-35 år, de har en social medvetenhet och är ständigt uppkopplade. Gruppen representerar 20 % av Sveriges vuxna befolkning men bland SV:s deltagare är representationen endast 10 %.

- Unga traditionalister i bruks- och förorter

De flesta i gruppen är 16-25 år, har en lägre utbildnings- och lönenivå och är ofta bosatta på mindre orter. De är ofta svenskfödda av svenskfödda föräldrar och är inte på samma sätt värderingsstyrda som gruppen ovan. För dem med högre ålder i den här gruppen finns en mycket god representation i SV, det är ålderssegmentet 16-25 år som är starkt underrepresenterat.

- Kvinnor med små barn

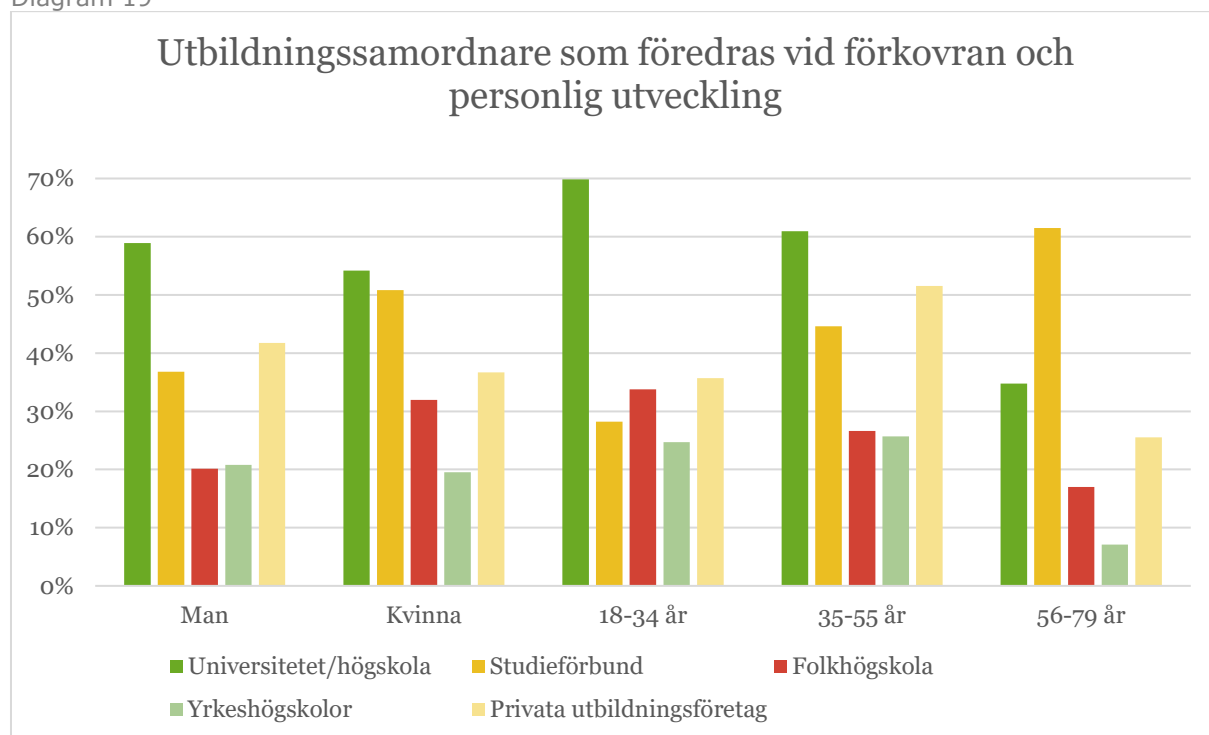
Den här målgruppen lyfts fram i Folkbildningsrådets rapport Folk utanför folkbildningen⁵ som släpptes 2017. Rapporten konstaterar att kvinnor med barn generellt och ensamstående kvinnor med små barn specifikt är svåra att nå med folkbildningsverksamhet.

Rapporten Tre grupper - tre möjligheter återfinns som bilaga 15.

I december 2020 genomfördes ytterligare en opinionsundersökning som tittade närmare på pandemins eventuella effekter för hur människor känner att de vill delta i utbildning och bildning. Intressant ur perspektivet att identifiera potentiella deltagare är sammanställningen av svaren på frågor om att bilda sig för egen utveckling respektive för

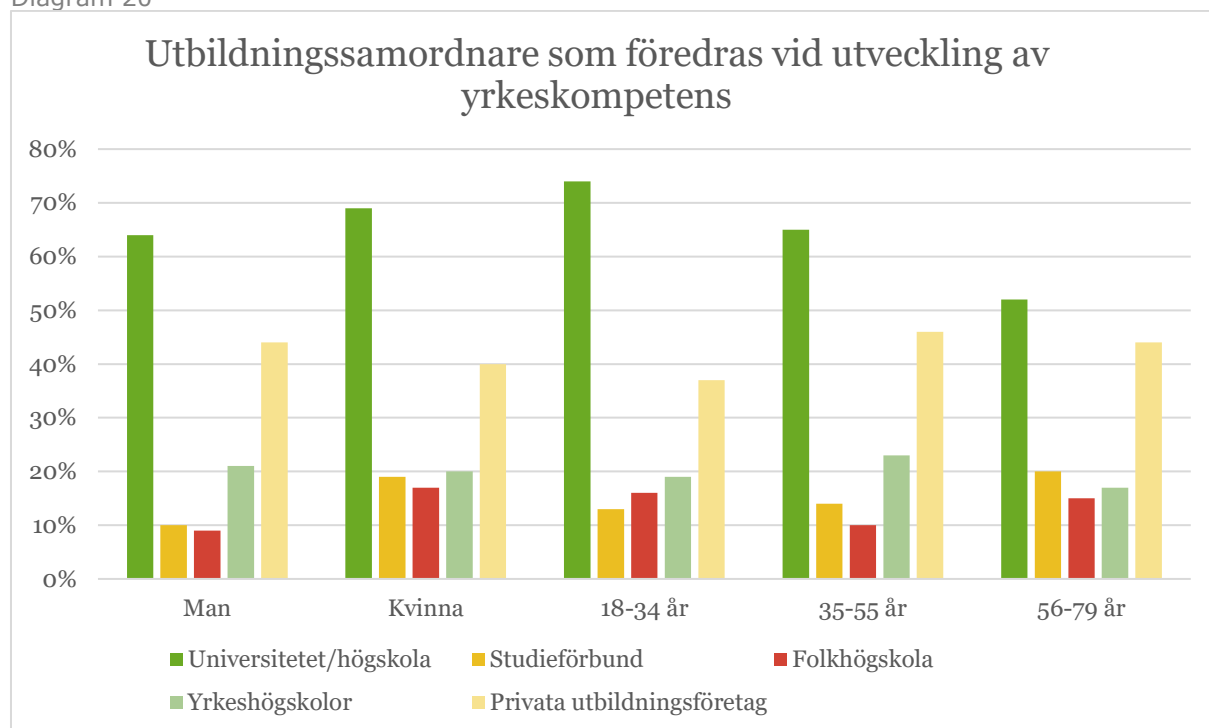
utveckling i sin yrkesroll. En generell slutsats som kan dras genom att studera diagrammen är att potentialen för nya deltagare är större gällande folkbildningsaktiviteter för personlig utveckling och egen förkovran medan konkurrensen är hårdare när det gäller att vara ett alternativ för utveckling av sin yrkeskompetens.

Diagram 19

Kvinnor kan i högre utsträckning tänka sig studieförbund. Intresset för universitet avtar med ålder medan intresset för studieförbund tilltar. Privata utbildningsföretag har en stark position bland dem som är mitt i arbetslivet.

Diagram 20

Högskola har rakt igenom en stark position men avtar också här med ålder. För vidareutveckling i yrket spelar studieförbund, folkhögskolor och yrkeshögskolor en mindre roll medan privata utbildningsföretags position bibehålls.

En sammanställning av opinionsundersökningen med frågor om personlig och yrkesmässig utveckling återfinns som bilaga 16.

Sammanfattning

För SV finns en stor mängd potentiella deltagare, frågan är snarare vilken typ av deltagare SV vill satsa på att attrahera. Attityderna gentemot SV och folkbildning är positiva enligt kännedomsundersökningen och många anger att de skulle föredra ett studieförbund som utbildningssamordnare för förkovran och personlig utveckling. SV är idag bra på att nå vissa målgrupper och har svårare att nå andra varav några har identifierats i rapporten som nämnts ovan.

Våra grund-, medlems- och samverkande organisationer

SV har tre former för samarbete vilka är grundorganisation, medlemsorganisation samt samverkande organisation, förkortat GOMOSO. Grundorganisationer är Centerpartiet, Liberalerna och LRF. De tre formerna av samarbete har olika roll i organisationens stadgar, till exempel när det gäller rätten att utse ombud till SV:s stämmor, men i verksamheten är varje samarbete unikt. De organisationer SV har störst samarbete med i form av studietimmar är i nämnd storleksordning SPF Seniorerna, Sveriges Hembygdsförbund, Förbundet Vi Unga samt Bygdegårdarnas Riksförbund.

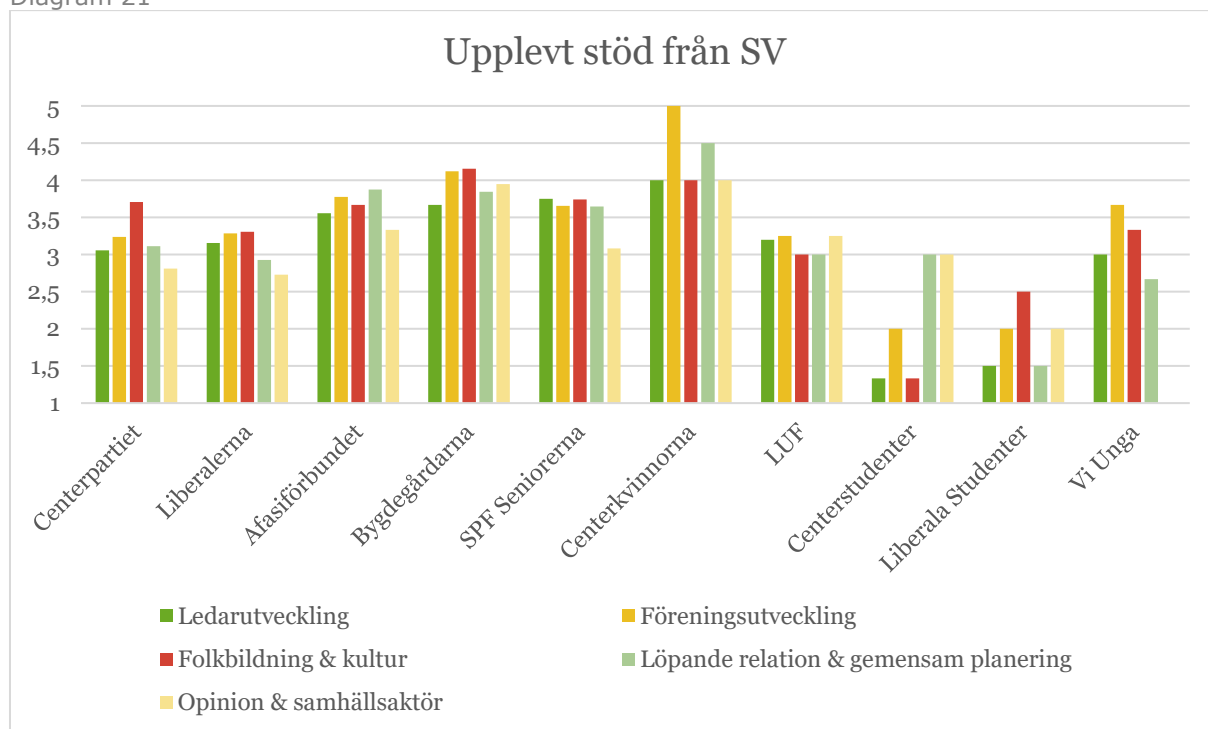
I augusti och september 2020 genomfördes möten med ledande företrädare och chefstjänstepersoner för SV:s grundorganisationer och de, mätt i verksamhet, största medlems- och samverkande organisationerna. Generellt sett delar organisationerna SV:s idé och värdegrund och har som ambition att utveckla samarbetet. Organisationerna upplever att de har ett mindre inflytande i SV nu jämfört med historiskt och att de internt i organisationerna genomför folkbildande verksamhet utan att SV är medverkande. Två andra delar som lyfts fram är avsaknaden av tydliga erbjudanden och koncept och ojämn leverans över landet beroende på skillnader i lokalt engagemang och upparbetade kontaktvägar vilket försvårar ett utvecklat samarbete. Slutligen kan en distinktion göras mellan å ena sidan Centerpartiet och Liberalerna som lyfter fram behovet av att kunna beskriva vad folkbildning är och dess generella fördelar å andra sidan de andra organisationerna som lyfter upp egna nyttoaspekter av samarbetet med SV. En rapport från dessa möten med ledande företrädare återfinns som bilaga 17.

För att följa upp samtalen med de nationella företrädarna skickades i november 2020 en enkät ut till de regionala organisationsleden i grundorganisationerna inklusive deras syskonorganisationer och i de medlemsorganisationer som SV har mest samarbete med. En sammanställning av undersökningen återfinns som bilaga 18.

LRF valde att inte delta i enkätundersökningen med hänvisning till andra redan existerande enkäter och uppföljningar.

Diagrammet nedan visar i hur stor utsträckning organisationerna anser att SV levererar på en rad områden från 1 (inte bra) till 5 (mycket bra).

Diagram 21

Generellt ger grundorganisationerna ett lägre betyg på frågorna medan de mest verksamhetsdrivande organisationerna ger något högre. Grundorganisationernas syskonförbund ger lägst betyg undantaget Centerkvinnorna där SV haft ett samarbete kring deras förbundsstämma.

Grundorganisationen LRF låter årligen regionchefer och utvalda medarbetare svara på enkätfrågor om samarbetet med SV. För 2020 visar enkätsvaren en negativ utveckling när det gäller LRF:s syn på SV:s förmåga att vara ett stöd i utvecklingsprocesser och på hur stor kunskap SV har om LRF:s verksamhet. Hälften av informanterna uppger i undersökningen att de själva tar ansvar för att utveckla samarbetet, i tidigare undersökningar har svaret på frågan varit att LRF försökt ta kontakt men att SV inte gjort det i samma utsträckning. Däremot får den verksamhet som genomförs högst betyg sedan starten av mätningarna för fem år sedan. Frågor om utbudet av studiecirkel och kvaliteten på dessa får mycket positiva svar.

Flera delar av den information som samlats in som underlag för nulägesanalysen pekar på utvecklingsbehovet som finns i samarbetet med GOMOSO. SV:s avdelningar signalerar att de vill ha mer stöd från förbundet i kontakten och samarbetet med framför allt grundorganisationerna, förbundet upplever att det finns en variation i avdelningarnas engagemang för GOMOSO, organisationerna upplever en distansering, en osäkerhet i mervärdet av SV, en ojämn leverans och ett ottydligt erbjudande.

Hur avdelningen samarbetar med GOMOSO skiljer sig över landet och det finns inget stöd i insamlade underlag som säger att någon avdelning prioriterat bort verksamheten eller lyckats särskilt dåligt. Istället kan samarbetet med en organisation i en avdelning fungera mycket bra medan det inte fungerar med en annan. Det finns ingen lägstanivå eller något grunderbjudande som kan garanteras till GOMOSO i alla avdelningar, istället är det den personliga kontakten och att hitta varandra som är den avgörande faktorn.

Sammanfattning

Grundorganisationerna känner att de allt mer distanseras från SV och att SV:s mervärde till deras organisation är oklart. SV har i sin tur svårt att kombinera nationella samtal och

överenskommelser med lokala erbjudanden och verksamhet. Även för medlems- och samverkande organisationer finns stor potential till förbättring.

Andra studieförbund

I Sverige finns tio studieförbund med cirka 350 medlems- och samverkansorganisationer, över 240 000 studiecirklar och drygt 365 000 kulturprogram per år. De tio studieförbunden är tillsammans medlemmar i Studieförbunden i samverkan, en branschorganisation där medlemskapet i Folkbildningsrådet kanaliseras och som är forum för gemensamma frågor som kvalitet, verksamhetssystemet Gustav och opinion/påverkan.

Skillnader finns där några studieförbund bedriver huvudsakligen verksamhet på folkbildningsområdet medan andra också driver gymnasieskolor, YH-utbildningar eller andra uppdragsutbildningar. Vissa studieförbund har verksamhet i hela landet medan andra koncentrerat sin verksamhet kring större städer. Slutligen har vissa studieförbund en folkrörelseorganisation medan andra organisationer är mer marknadsinfluerade.

- **Arbetarnas Bildningsförbund (ABF).** Har sitt ursprung i arbetarrörelsen och verkar för alla människors rätt till kunskap och kultur.
- **Folkuniversitetet.** Framväxt ur universitetens strävan att sprida kunskap och forskning till en bredare allmänhet.
- **Ibn Rushd studieförbund.** Ett ungt studieförbund med fokus på livsåskådning, mänskliga rättigheter och mångfald.
- **Kulturens Bildningsverksamhet.** Arbetar för att människor över hela landet ska kunna ta del av och utöva kulturverksamhet.
- **Nykterhetsrörelsens Bildningsverksamhet (NBV).** Studieförbundet som verkar för nykterhet samt utveckling av föreningsliv och nätverk.
- **Medborgarskolan.** Har en humanistisk värdegrund med individen i centrum och förståelse för olika behov.
- **Sensus studieförbund.** Skapar mötesplatser för bildning och kultur. Lyfter fram relationer, rättigheter, hållbarhet och livsfrågor.
- **Studieförbundet Bilda.** Ett partipolitiskt och religiöst obundet studieförbund med stark inriktning på djur, natur, miljö och kultur.
- **Studieförbundet Bilda.** Erbjuder studiecirklar, kurser och kulturprogram för kyrka och samhälle.

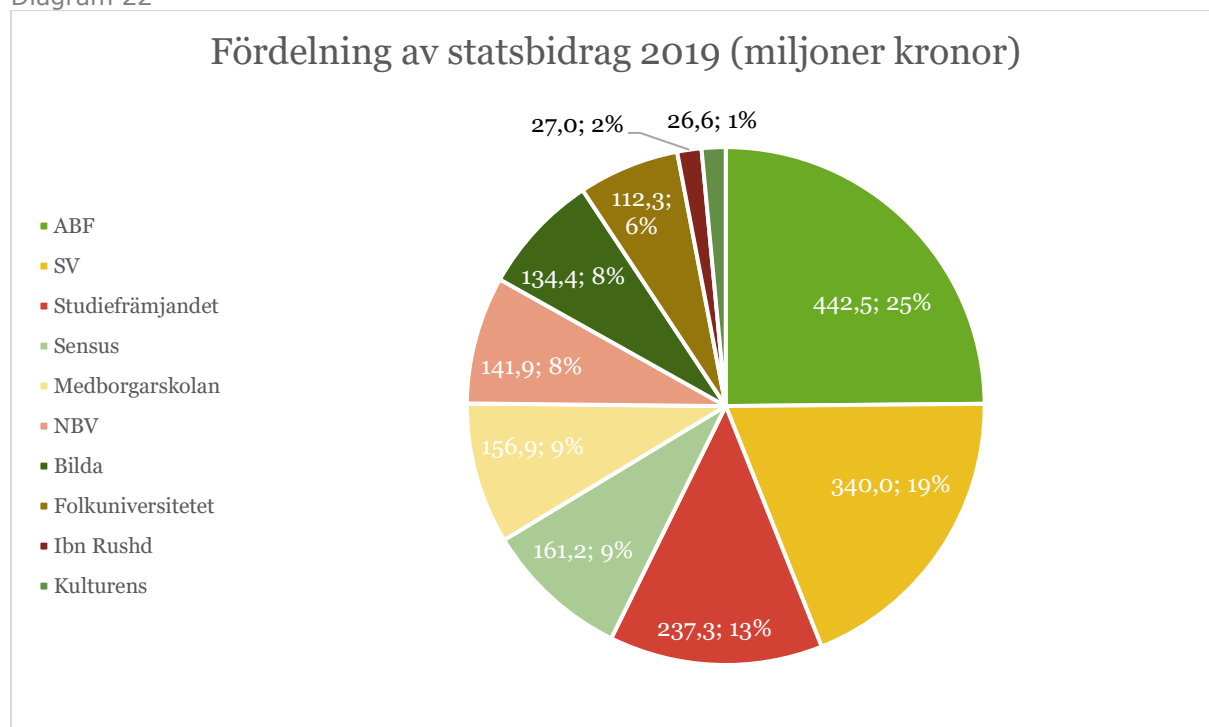
En närbesläktad organisation värd att nämna i sammanhanget men som inte erhåller statsbidrag genom Folkbildningsrådet utan genom Utbildningsdepartementet är idrottsrörelsens studieförbund SISU Idrottsutbildarna. Deras mål är att verka för och bidra till idrottens utveckling genom folkbildning och utbildning och de får ett statsbidrag på 173 miljoner kronor per år.

I samtal med Studieförbund i samverkan, ABF och Folkbildningsrådet vittnar samtliga om att marknaden för och relationerna mellan studieförbunden både präglas av samarbete och av konkurrens. De flesta förbund har som mål att nå fler unika deltagare och nå målgrupper som idag finns långt ifrån studieförbunden, alltså deltagare bland de cirka 90 % som idag inte finns inom den organiserade folkbildningen. Samtidigt finns också en konkurrens mellan studieförbunden att ta de lägst hängande frukterna, till exempel rockbandet eller pensionärsföreningen på orten.

De nyaste studieförbunden är cirka 10 år gamla och ett försök att fusionera två förbund gjordes för att antal år sedan men misslyckades. Enligt Studieförbunden är sammansättningen av studieförbund mer stationär än dynamisk och det är inget nytt förbund som knackar på dörren.

Diagrammet nedan visar fördelningen av statsbidraget mellan studieförbunden 2019.

Diagram 22

Av diagrammet framgår att SV tilldelas 19 % av statsbidraget och att de tre största förbunden delar på 57 % av statsbidraget.

Sammanfattning

I Sverige finns 10 studieförbund som genom Folkbildningsrådet tar del av statsbidrag och dessa studieförbund är tillsammans medlemmar i branschorganisationen Studieförbunden. Alla studieförbund har en mer eller mindre utpräglad nisch och branschen präglas av både samarbete kring vissa frågor och konkurrens kring viss verksamhet. Sammansättningen av studieförbund har varit relativt stabil över tid och förändringar sker långsamt.

Folkbildningsområdet, nuläge, potential och särart

SV definierar folkbildning som ett samlingsbegrepp för studieförbund och folkhögskolor som verkar för att göra kunskap och bildning tillgänglig för alla på ett demokratiskt och jämlikt sätt utanför den traditionella skolvärlden. Men synen på vad folkbildning kan vara är bred, framför allt bland allmänheten. Svensk ordbok beskriver folkbildning som *”Undervisning i allmänbildande syfte med vuxen målgrupp”* och med den definitionen inryms mycket mer än den verksamhet studieförbund och folkhögskolor bedriver. Utbildningsradion som har som uppgift att *”Bedriva programverksamhet inom utbildningsområdet i allmänhetens tjänst”* skiljer på organiserad folkbildning genom studieförbund eller folkhögskola och bred folkbildning riktad till enskilda individer. SV finns i en omvärld där också TV-programmet På spåret, Greta Thunbergs rörelse Fridays for future eller en Facebook-grupp om balkongodling kan anses vara folkbildning men där SV inte är en part.

I en opinionsundersökning med frågor om personlig och yrkesmässig utveckling svarar 44 % att de skulle föredra studieförbund för lärande och personlig utveckling medan 14 % svarar att de skulle föredra studieförbund för yrkesmässig utveckling. Störst potential finns alltså när det gäller människors egen förkovran och lärande för personlig utveckling.

I samtal med Hela Sverige ska leva framförs att studieförbunden bland annat har två utmaningar, dels att allmänheten ska få en ökad kännedom om att studieförbunden existerar,

dels att människor ska inse vilka individuella behov och kunskapsluckor studieförbunden kan möta. Branschorganisationen Studieförbunden lyfter också att folkbildningen historiskt inte varit lika bra på att bidra i samhällsutmaningar som innebär omställning av arbetskraft som att ge stöd och bildning till exempel under migrationskrisen 2015.

Folkbildningen beskrivs ofta ha en särart i samhället, alltså att den särskiljer sig och har en originalitet i jämförelse med annan verksamhet. Folkbildningens särart kan beskrivas utifrån tre parametrar, den organisatoriska, den pedagogiska och den ideologiska.

Den organisatoriska särarten består främst i folkbildningens frihet från det offentliga och att folkbildningen av egen kraft kunnat bestämma riktning utan att det offentliga haft möjlighet att styra fullt ut. Folkbildningsrådet som fördelar statsbidraget och verkar i myndighets ställe har fokuserat på målstyrning utifrån statens fyra syften med folkbildningen vilket också gett utrymme för folkbildningen att bestämma inriktningen på sin verksamhet.

Den pedagogiska särarten handlar vidare om skillnaderna mellan bildning och utbildning där fokus i folkbildningen är att lära tillsammans och av varandra. Formen för lärandet är central snarare än innehållet. Det har däremot historiskt funnits en dragningskraft mellan det fria och frivilliga å ena sidan det riktade och avgränsande å andra sidan.

Det tredje perspektivet är den ideologiska särarten. Folkbildningen och studieförbunden drivs ofta med en idé eller vision som grund för verksamheten, ett högre syfte än enbart ett ekonomiskt resultat är kärnan i organisationen. SV:s värdegrund hävdar principen om människors lika värde baserat på de grundläggande mänskliga rättigheterna. Vår syn på bildning bygger på människans förmåga att själv forma sitt liv tillsammans med andra människor. Den utgår från individens rättigheter och skyldigheter att som aktiv medborgare ta ansvar för en samhällsutveckling som stärker den liberala demokratin. Rapporten *Folkbildningens vägvalsfrågor och civilsamhällets utveckling* återfinns som bilaga 19.

Sammanfattning

Folkbildningen har en historia av att vara fri och frivillig där bildning åtskilts från utbildning och där en mycket större vision än vinst varit grunden för verksamheten. Folkbildning förknippas också med olika saker beroende på vem som tillfrågas. För SV är folkbildningen organiserad främst genom studiecirkel och kulturprogram medan definitionen är mer fri för allmänheten. SV är bara inblandat i en liten del av den bredare definitionen av folkbildning och potentialen finns i att nå bredare än idag.

Civilsamhällets utveckling

Folkbildningen kan ses som en del av civilsamhället, alltså den del av samhället som står fri från kommun, region och stat. I civilsamhället generellt men även i SV är det ideella engagemanget en avgörande resurs. Det ideella engagemanget i Sverige är stabilt över tid och sedan 1992 har mellan 48 och 53 procent av den vuxna befolkningen arbetat ideellt vid något tillfälle under det senaste året. Samtidigt ökar det oavlönade stöd eller den hjälp som människor utför regelbundet utanför ett organisatoriskt sammanhang. Fortfarande är emellertid 78 procent av alla som arbetar ideellt också medlemmar i den organisation de gör insatser i.

För civilsamhället kan några trender och vägvalsfrågor urskiljas som alltså också påverkar folkbildningen. Den första trenden att lyfta är marknadisering som kan sägas vara att civilsamhället i tilltagande grad verkar på olika former av marknader, säljer varor och tjänster samt influeras av marknadens sätt att ordna organisationer. En av de företeelser i samhället som påverkat detta är till exempel kunskapslyftsperioden på 90-talet då folkhögskolor och studieförbund i allt större utsträckning började genomföra utbildningar på uppdrag av en offentlig uppdragsgivare. Folkbildningen började därmed att agera på en utbildningsmarknad på samma villkor som många andra utbildningsanordnare.

Ett annat exempel på marknadsiering är att många ideella organisationer tenderar att använda sig av en företagsinspirerad terminologi, till exempel genom att tala om och förhålla sig till sina medlemmar som om de vore "kunder" istället för "medlemmar".

En annan trend är professionalisering av civilsamhället och kan till exempel handla om att antalet personer med lön eller arvode för sitt uppdrag ökar. Också antalet personer med formell utbildning ökar i civilsamhället och formell utbildning kan vara krav för en anställning såväl som för ett förtroendeuppdrag. En tendens är att arbetet i civilsamhället utförs allt effektivare och mer yrkesmässigt, bland annat utifrån andra styrmodeller eller logiker än vad som förut var vanligt.

Dessa två trender kan ge upphov till en hybridisering, alltså att bryta upp den uppdelning som länge funnits mellan familj, civilsamhället, offentligt respektive privat. Hybridisering kan dels stå för uppkomsten av nya organisationstyper av blandkaraktär, dels för att traditionella civilsamhällesorganisationer anammar synsätt, metoder eller modeller från den offentliga eller privata sfären eller blir behandlade som de samma. Rapporten *Folkbildningens vägvalsfrågor och civilsamhällets utveckling* återfinns som bilaga 19.

Sammanfattning

Studieförbunden är en del av civilsamhället och påverkas därför av samma trender. Några av dessa trender är marknadsiering, professionalisering och hybridisering. Dessa innebär att civilsamhället i högre utsträckning är aktivt på och influeras av en marknad där det till exempel säljer tjänster, att fler människor är avlönade, att en högre utbildningsnivå krävs och att organisering blir mer uppstyrd.

3. Vår omvärld

Folkbildning i Norden

Folkbildning som erbjuds och organiseras genom studieförbund finns i alla nordiska länder undantaget Island som saknar motsvarande verksamhet i självständiga organisationer. Studieförbundens interna organisation och arbetet med folkbildningen är också lika mellan länderna i många delar. Folkbildning som begrepp är bredare i övriga nordiska länder än det som vanligtvis används i Sverige,

För Danmark, Finland och Norge finns nationell lagstiftning om folkbildningen medan den saknas i Sverige. I alla fyra länder, det vill säga inklusive Sverige, finns statliga förordningar eller motsvarande som anger vissa bestämmelser för folkbildningen och dess möjligheter att verka med statlig delfinansiering. Det finns alltså tydligt uttalade syften med folkbildningen som i mångt och mycket är tämligen likartade mellan länderna.

I Sverige finns Folkbildningsrådet, som agerar "i myndighets ställe". Något liknande finns till viss del i Danmark, men inte i Finland och Norge. I Norge och Finland finns olika statliga myndigheter som fullgör motsvarande uppgifter. I samtliga aktuella länder finns en nationell och lokal delfinansiering för folkbildningen i praktiken, om än inte lagstiftat.

Precis som i Sverige har uppdrag från medlemsorganisationerna en central roll i verksamheten för många nordiska studieförbund. För alla studieförbund är det en naturlig uppgift att på olika sätt vara en resurs i medlemsorganisationernas arbete. Det handlar om till exempel ledar- och styrelseutbildningar, kurser i specifika föreningsfrågor som ekonomi, verksamhetsplanering och utvärdering, digitala former för föreläsningar, olika former av möten och kurser med mera.

Kvalitetsfrågan får också i övriga nordiska länder allt större uppmärksamhet och är en central fråga i verksamhetsplanering, uppföljning och utvärdering. Frågorna kring kvaliteten i verksamheten ägnas ibland särskild uppmärksamhet genom produktion av interna material, utbildningar, utarbetande av policys och så vidare.

De största skillnaderna handlar om statlig reglering och styrning. I Danmark är kommunerna enligt lag skyldiga att ha program för upplysningsarbete som ska finansieras av kommunerna. I Norge ges kommunerna möjlighet att ge pengar medan det i Sverige och Finland saknas skrivning om det. Den största gemensamma faktorn är att studieförbunden är starkt förankrade i landets föreningsliv, inget studieförbund i Norden saknar medlemsorganisationer.

Rapporten om Folkbildningen och studieförbunden i Norden återfinns som bilaga 20.

Sammanfattning

Det finns mycket som förenar folkbildningen i Norden, till exempel folkbildningens övergripande syfte och uppdrag, arbetet med medlemsorganisationer och ländernas ekonomiska stöd till verksamheten. De främsta skillnaderna handlar om hur den statliga styrningen utformats.

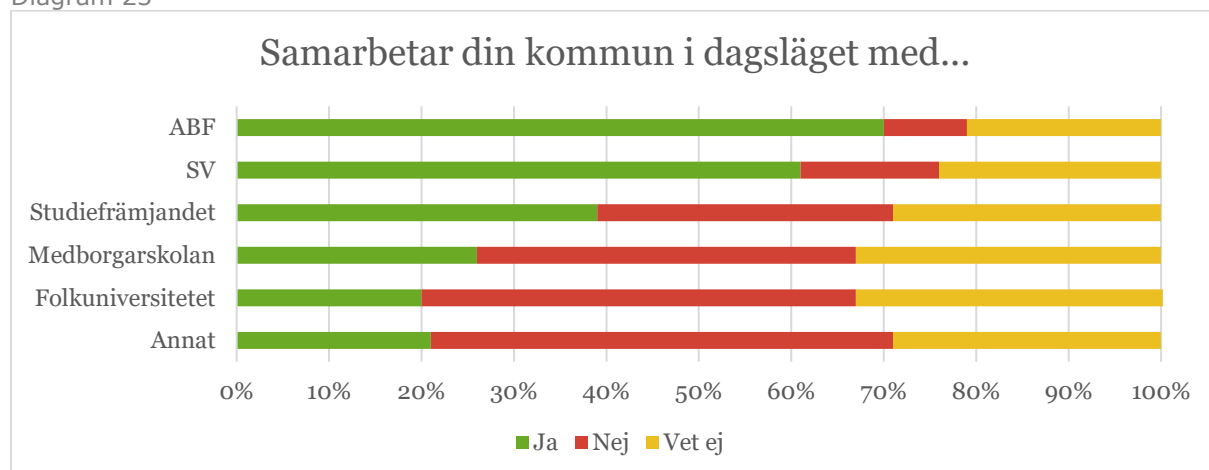
Politiska beslut på folkbildningsområdet

I en kännedomsundersökning som genomfördes 2019 bland 179 kommunala beslutsfattare svarar 86 procent att de har en positiv uppfattning om studieförbunden (92 procent, 2015) medan 13 procent svarar att de har en neutral uppfattning (8 procent, 2015). Nästan fyra av fem (76 procent) av de kommunala beslutsfattarna tror att de har ett behov i sin kommun som SV kan hjälpa till med.

I undersökningen svarar många beslutsfattare att studieförbunden bidrar med viktig verksamhet för äldre och personer med funktionsnedsättning, att de är en samhällsaktör och viktig aktör för föreningslivet. Kännedomsundersökningen bland kommunala beslutsfattare återfinns som bilaga 21.

Diagrammet nedan visar vilka studieförbund respondenterna uppger att kommunen har ett samarbete med.

Diagram 23

Diagrammet visar att samarbetet i hög grad korrelerar med storleksförhållandena mellan förbundens statsbidragsfördelning.

I samtal med Studieförbunden beskriver de en trend där de breda bidragen minskar medan de riktade bidragen för särskilda uppdrag blir allt vanligare. De framför också tre perspektiv där de ser att studieförbunden ifrågasätts från politiken. Det handlar om ett ifrågasättande av vad samhället egentligen får ut av givna bidrag, åsikten att skattemedel inte ska gå till vuxna människors fritidsintressen samt förekomsten av fusk och oegentligheter.

Studieförbunden uppger också att det kommunala stödet har minskat med två tredjedelar sedan 1992. En stark påverkande faktor för utvecklingen av kommunbidraget är kommunernas resursknapphet där kommunerna tenderar att först freda obligatorisk verksamhet och sedan ungdomsverksamhet, medan frivillig verksamhet för vuxna finns långt ner på prioriteringslistan.

Sammanfattning

På nationell nivå framförs nu kritik på tre områden, kostnadsnytta, att finansiera vuxna människors fritidsintressen och fusk och oegentligheter. Beslutsfattare kommunalt har generellt en positiv bild av studieförbundens verksamhet men när väl pengar ska prioriteras riskerar studieförbunden neddragningar. En annan trend i politiken är att de riktade bidragen till särskilda uppdrag blir fler på bekostnad av de breda och friare bidragen.

Framtidens arbetsplats

SV är en arbetsgivare med totalt cirka 900 medarbetare i förbund och avdelningar som varje dag arbetar för och med folkbildningsverksamhet. SV är en stor arbetsplats och förbundets medarbetare är en avgörande resurs för en framgångsrik och kvalitativ verksamhet.

För att få en känsla för vad framtidens arbetsplats kommer att innebära och vilka förutsättningar SV behöver förhålla sig till har en rapport på området tagits fram. I rapporten presenteras ett antal parametrar som bedöms vara avgörande för i hur stor utsträckning arbetsgivaren lyckas vara attraktiv för arbetstagaren och ge förutsättningar för ett väl utfört arbete.

- **Kontorstid.** Var den fysiska arbetsplatsen finns kommer att bli allt mer flexibelt. Den kan finnas i hemmet, på kontoret eller på båda platserna.
- **Kompetensutvecklingskuld.** Hur kan SV säkerställa att varje medarbetare har nödvändig kompetens och hur mycket arbetstid är rimligt och nödvändigt att lägga på kompetensutveckling i framtiden?
- **Distansarbetets utmaningar för chefsrollen.** I en framtid där en större andel av personalen allt mer sällan träffar medarbetare och chef rent fysiskt uppstår en utmaning för chefer och organisation att fånga upp missförhållanden och ohälsa samtidigt som tillit och frihet behöver hanteras på ett annat sätt än när arbetstiden förlades till det gemensamma kontoret. Ett ledarskap som kan hantera detta lägger grunden för trivsel och produktivitet på arbetsplatsen.
- **Förändrade nyckelroller.** Rapporten framför att det är rimligt att anta att det som är en nyckelroll idag inte behöver vara det i framtiden. En utmaning för SV är därför att kunna ställa om kompetens efter de behov som växer fram. Allt mer administration digitaliseras och automatiseras samtidigt som digitaliseringen ställer andra kompetenskrav.
- **Organisatoriska förutsättningar.** För att ge medarbetarna bästa förutsättningar för att prestera behövs tydliga organisatoriska förutsättningar i form av digitala system, ändamålsenliga styrdokument och rimlig internbyråkrati men också ett bra ledarskap, gemensamma prioriteringar och erfarenhetsutbyte.

I relation till SV:s medarbetarundersökning bekräftas många av de områden som rapporten lyfter fram. Framför allt chefsrollen och ledarskapet lyfts fram som avgörande också för andra faktorer som trivsel, utveckling och autonomi. Rapporten *Framtidens arbetsliv- en liten spaning om stora frågor* återfinns som bilaga 22.

Sammanfattning

SV:s medarbetare är en mycket stor resurs och en framgångsrik verksamhet är beroende av att SV kan attrahera kompetenta medarbetare också i framtiden. Pandemin har ökat utvecklingstakten på många områden och SV som arbetsgivare behöver följa den utvecklingen.

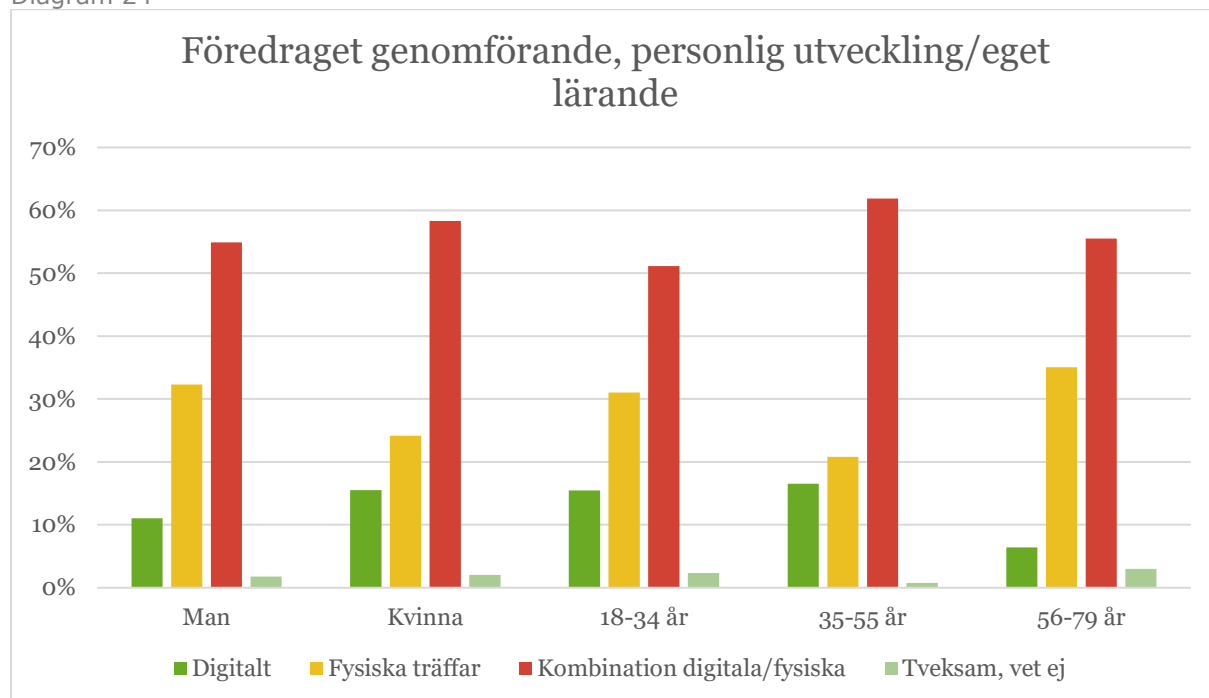
Teknisk utveckling

Det står klart att både den tekniska utvecklingen och personers kunskaper att tillgodogöra sig tekniken har förändrats mycket det senaste året. Idag används en rad verktyg och plattformar som många inte kände till eller ens fanns för ett år sedan. Även efter pandemin kommer sättet vi deltar på fysiska och digitala möten ha förändrats i grunden och det är en utmaning för SV att möta den utvecklingen. Den tekniska utvecklingen bidrar också till samordningsvinster för interna system där ett exempel är Microsoft 365.

I en opinionsundersökning med frågor om personlig och yrkesmässig utveckling ställdes frågor om fysiskt och digitalt genomförande. Undersökningen återfinns som bilaga 17.

Diagrammet nedan visar hur människor utifrån kön och ålder föredrar fysiskt eller digitalt genomförande av lärande för personlig utveckling.

Diagram 24

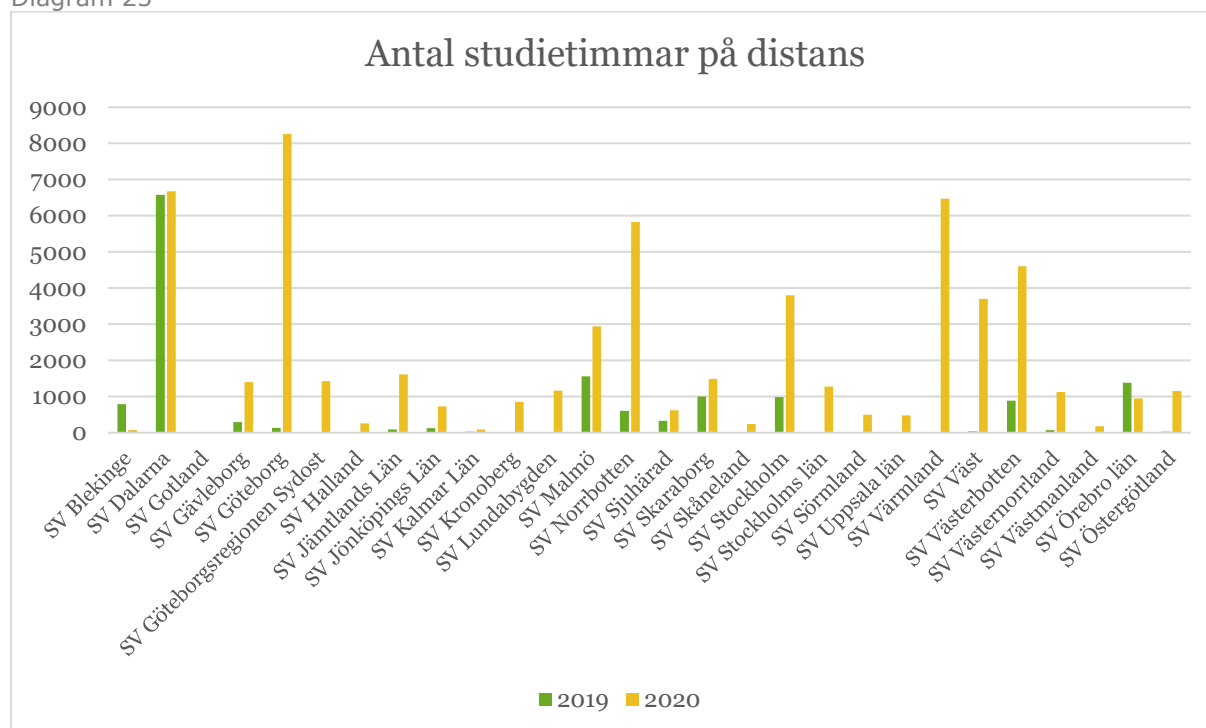

Som framgår av diagrammet uppger en majoritet i alla grupper att de föredrar en kombination av fysiskt och digitalt genomförande. Att enbart träffas digitalt får lägst stöd i alla grupper. Samma fråga ställdes också för utveckling av yrkeskompetens och där är kombinationsalternativet ännu högre på bekostnad av fysiska träffar.

Att genomföra folkbildning på distans öppnar också upp för annan typ av verksamhet. Innan de digitala mötenas framgång var utgångspunkten att studiecirkeln genomfördes på en fysisk plats och att den tillskrevs den avdelning där cirkeln geografiskt genomfördes. I en framtid där studiecirkeln allt mer blir digital finns inga geografiska gränser för deltagande vilket öppnar upp för att en och samma studiecirkel kan ha deltagare spridda över hela landet. Det behöver kunna hanteras av organisationen.

Diagrammet nedan visar hur antalet studietimmar på distans har förändrat sig i avdelningarna från 2019 till pandemiåret 2020.

Diagram 25

År 2019 var 0,7 % av SV:s samlande studietimmar genomförda på distans medan siffran för 2020 var 4,8 %. Endera kan utvecklingen beskrivas som att de digitala cirkelarna ökat med nästan 287 % eller så kan det beskrivas som att SV trots pandemiåret bara lyckats genomföra 4,7 % av verksamheten på distans.

Sammanfattning

Den tekniska utvecklingen går snabbt vilket ställer stora krav på SV. Många frågeställningar behöver lösas ut för att SV ska kunna hantera och vara proaktivt i utvecklingen. Allmänheten ger dessutom uttryck för att de föredrar digitala moment även om det fysiska också kvarstår. SV har under pandemiåret genomfört 4,7 % av sin verksamhet på distans och ett fortsatt arbete med att analysera hur andelen kan öka och hur verksamheten kan utvecklas kan vara angeläget för framtiden.

Trender och megatrender

Nulägesanalysen har hittills i texten behandlat en rad trender och megatrender. Av den anledningen lyfts bara ett fåtal ytterligare trender upp under denna rubrik.

Coronapandemins effekter

Nulägesanalysen har tidigare tagit upp pandemins effekter på teknisk utveckling och människors inställning till genomförande av kurser och studiecirkel. Vad effekterna av pandemin slutligen blir är för tidigt att säga men det är viktigt att SV lyckas hålla sig à jour med utvecklingen.

Ifrågasatt legitimitet och ökad styrning

Studieförbundens legitimitet har börjat ifrågasättas i den allmänna samhällsdebatten på ett sätt som inte varit fallet tidigare. Förtroende kan inte tas för givet, förtroende förtjänas. Alla

aktörer inom folkbildningen i allmänhet och studieförbunden i synnerhet har en viktig uppgift att bygga vår legitimitet och förtjäna förtroende.

Klimat och hållbarhet

Klimatförändringarna ger effekter på såväl global som nationell och lokal nivå och i motsvarande grad krävs insatser på alla tre nivåer. Här kan folkbildningen, inte minst med vår starka lokala förankring, vara en kraft.

Acceleration och komplexitet

I ett längre perspektiv ser vi att utvecklingen går allt snabbare samtidigt som intressen och engagemang uppstår och dör ut allt snabbare. Framgången ligger därför ofta i att lyckas ta vara på tillfället.

Demografisk utveckling

Demografiska förändringar där färre i arbetsför ålder ska försörja fler som inte är i arbetsför ålder är förestående. Det utmanar bland annat våra sociala trygghetssystem och offentlig sektors ekonomi.

Individualisering

Det finns ett ökat intresse för individanpassade tjänster och skräddarsydda lösningar. Det ställer krav på SV att vara flexibelt och lösningsfokuserat.

Polarisering

En stor utmaning för folkbildningen över tid är hotet mot den liberala demokratin. Vi rör oss i riktning mot ett mer polariserat samhälle i hela världen, så också i Sverige. Här kan folkbildningen vara en del av lösningen för att stärka och upprätthålla den liberala demokratin.

Urbanisering

Urbaniseringen påverkar sammanhållningen i landet och nu syns en rörelse både från land till stad och från stad till land. Ett ändrat befolkningsunderlag kan ge andra behov av folkbildning.

Sammanfattning

SV erbjuder folkbildning där varje människa växer genom kunskap, insikt och delaktighet och som har utgångspunkt i statens fyra syften med folkbildningen. Erbjudandet riktas till olika målgrupper och ger förutom bildning till individen också en samhällsnytta där SV med sitt finmaskiga kontaktnät kan fånga upp personer som det offentliga har svårare att nå. Det finns en stolthet över vår verksamhet, både hos medarbetare och förtroendevalda.

Antalet unika deltagare har legat stabilt sedan 2012 och antalet studietimmar har succesivt ökat från 2012 till 2017 men därefter minskat. Av våra olika verksamhetsdelar växer populärmusik mest medan allmänmarknad minskar mest. Trots en hög ambitionsnivå finns det många grupper i samhället som är underrepresenterade i SV:s verksamhet och trots ett övergripande mål om att nå fler unika deltagare går utvecklingen sakta eller står stilla. Den typiska deltagaren är kvinna, över 60 år, boende på landsbygd och har en låg utbildningsnivå. Det är en utmaning för SV att nå nya målgrupper och föryngra deltagarna.

SV är idag ett studieförbund med två organisationsled, förbund och avdelning. Ledningen för respektive organisationsled utses demokratiskt på avdelnings- och förbundsstämma och styrelsen leder organisationen mellan stämmorna. Organisationskulturen lägger stor vikt vid samsyn, förankring och delaktighet. Avdelningarna är autonoma och väljer att göra olika prioriteringar på en rad områden som verksamhetsdelar, ekonomi, marknadsföring, personal med mera. Inom organisationen finns också en splittrad bild över vad som är avdelningens

respektive förbundets ansvar och i vilken mån avdelningar och förbund klarar av att leverera på dessa ansvar. Det finns olika förväntningar mellan organisationsleden som inte infrias och olika syn på vad som borde prioriteras och inte. Generellt anser avdelningarna att förbundet inte levererar tillräckligt på sina uppdrag medan de anser att de klarar sitt eget uppdrag bra. Det är en utmaning för SV att kombinera avdelningarnas autonomi med förbundets ambition om ett likvärdigt och samlat erbjudande i hela landet.

Centerpartiet, Liberalerna och LRF är SV:s grundorganisationer och vi delar en lång historia. SV:s grundorganisationer är inflytelserika organisationer som delar våra värderingar, är vår främsta koppling till beslutsfattare och bidragande till vår nisch bland studieförbunden. Det är en utmaning för SV att hantera distanseringen som sker mellan organisationerna och att mervärdet av att vara grundorganisation till SV ifrågasätts.

SV sysselsätter cirka 900 personer och har dessutom 18 500 cirkelledare varav cirka 16 000 är ideellt engagerade. SV har en stark lokal närvaro med 200 kontor och 600 replokaler över hela landet. Det kommer att vara en utmaning för SV att både vad gäller struktur och kultur vara snabbfotat i användningen av dessa resurser i en tid då utvecklingen på många områden går snabbt. SV behöver arbeta proaktivt för att vara en attraktiv arbetsgivare även i framtiden.

Kommunikativt arbetar förbundet med det långsiktiga och strategiska, grafisk profil och varumärke samt ger stöd till avdelningarnas egen marknadsföring medan avdelningarna arbetar mer operativt. De resurser som läggs på marknadsföring har succesivt minskat och betydelsen av framför allt sociala medier och hemsida har ökat kraftigt de senaste åren. Namnet Studieförbundet Vuxenskolan associeras inte av allmänheten med det erbjudande förbundet har. Det är en utmaning för SV att, förutom erbjudanden till allmänmarknad, också synliggöra vårt värde för samhället och vår potential som plattform för demokrati och lokal påverkan.

Vår verksamhet finansieras till största delen av statsbidrag och fördelningsgrunden för statsbidraget blir därför en viktig faktor för hur SV utvecklar verksamhet och påverkar intäkter. Statsbidraget i sin helhet ökar inte med ökad verksamhetsvolym och därmed innebär ett ökat stöd till SV ett minskat stöd till andra studieförbund. Styrningen av och bidragsgivningen till folkbildning i Sverige är jämfört med övriga Norden relativt fri och generös. En annan generell trend som SV bör ta hänsyn till är att de riktade bidragen till begränsade projekt ökar medan de breda och fria bidragen står stilla eller minskar. På kommunal nivå leder resursknapphet till besparingar som tenderar att freda obligatorisk verksamhet och verksamhet för barn och unga på bekostnad av frivillig verksamhet med främst vuxna som målgrupp.

I Sverige finns nio ytterligare studieförbund med en mer eller mindre utpräglad egen nisch. Vissa studieförbund, däribland SV, har huvudsakligt fokus på folkbildning medan andra förbund också driver gymnasieskolor, YH-utbildningar och andra uppdragsutbildningar som ett sätt att bredda verksamheten och intäktbasen. Branschen präglas av både samarbete kring vissa frågor och konkurrens kring viss verksamhet. Sammansättningen av studieförbund har varit relativt stabil över tid och förändringar sker långsamt.

Folkbildningen har en historia av att vara fri och frivillig där bildning åtskilts från utbildning och där en större vision än vinst varit grunden för verksamheten. Folkbildning förknippas med olika saker beroende på vem som tillfrågas och medan SV:s syn i hög grad begränsas till studiecirkel och kulturprogram är allmänhetens definition mer fri och bred. Det är en utmaning för SV att se till att formen uppfattas som en resurs och inte som ett hinder och att fokus ligger på vad som ger ett mervärde till individ och samhälle snarare än på vad som rymms i studiecirkelformen.

Studieförbunden är en del av civilsamhället och påverkas av trender som digitalisering, marknadsisering, professionalisering och hybridisering. I en värld där digitaliseringen öppnar

upp för nya lösningar, där gränser suddas ut och där utbudet ökar är det en utmaning för SV att vara proaktivt för att följa hur människor föredrar att mötas, för att behålla sin roll i samhället och sin verksamhet i förhållande till andra aktörer.

Vi är stolta över den verksamhet SV bedriver och den nytta för individer och samhälle som verksamheten innebär. Trots det finns idag en kritik kring studieförbundens kostnadsnytta, huruvida studieförbund är ett sätt att enbart finansiera vuxna människors fritidsintressen samt kritik efter uppdagat fusk och oegentligheter. Det är därför en utmaning för SV att gentemot beslutsfattare fortsatt förtjäna förtroendet som skattefinansierad samhällsaktör.

SV bör i det stora perspektivet ha sitt odelade fokus på vilken samhällsnytta som studieförbundet kan och vill bidra med. Resan är påbörjad för att hitta svaret på frågorna. Vilka vill vi vara och för vilka ska vi finnas till?

SWOT

Utifrån nulägesanalysen har ett antal styrkor, svagheter, möjligheter och hot identifierats.

Styrkor

- SV:s värdegrund och idéprogram har brett stöd bland medarbetare, förtroendevalda och grundorganisationer.
- Medarbetare och förtroendevalda är stolta över att vara en del av verksamheten.
- SV har många samarbeten med organisationer och föreningar både på lokal och nationell nivå.
- SV har förutom formella samarbeten också ett stort kontaktnät i civilsamhället bland föreningar och organisationer.
- SV har, i förhållande till kommun, bra förutsättningar att nå ut med integrationsverksamhet och svenskundervisning.
- SV har den organisatoriska infrastrukturen för att kunna bidra i samhällsutmaningar, till exempel migrationsvägen 2015.
- SV:s avdelningar har möjlighet att utforma verksamheten utefter lokala förutsättningar.
- SV har en stark organisationsstruktur och kultur där förankring, samsyn och frihet värdesätts.
- SV:s grundorganisationer ger förbundet en direkt koppling till inflytelserika organisationer som delar våra värderingar och bidrar med kontaktvägar till beslutsfattare.
- SV:s grundorganisationer bidrar till den nisch som SV har gentemot andra studieförbund.
- SV är en viktig aktör på funktionsrättsområdet och är rik på kompetens och kontakter.
- SV är starkt bland kvinnor över 65 år eftersom målgruppen är överrepresenterad i SV:s verksamhet.
- SV har samlat en stark finansiell styrka och förmåga att göra satsningar.
- Lokala beslutsfattare värdesätter SV:s arbete.
- En stor del av medarbetarna uppger att de känner till de övergripande målen för hela SV och de upplever också att de har rätt kompetens för att nå de individuella målen.
- SV:s medarbetare upplever i hög grad att chefer visar dem stor tillit.
- SV finns med lokal närvaro i hela landet med 200 kontor och 600 replokaler.
- SV har cirka 900 anställda runt om i landet.

- SV har 18 500 cirkelledare varav cirka 16 000 sköter sitt uppdrag på ideell basis.

Svagheter

- Det finns en splittrad bild över vad som är avdelningens respektive förbundets ansvar och i vilken mån avdelningar och förbund klarar av att leverera på dessa ansvar.
- Generellt anser avdelningarna att förbundet inte levererar tillräckligt på flera av sina uppdrag.
- Nationella åtaganden och överenskommelser med GOMOSO varierar i leverans på avdelningsnivå.
- I SV:s verksamhet och bland våra deltagare är många grupper i samhället underrepresenterade.
- SV når i lägre utsträckning än önskvärt de människor som har ett stort behov av bildning och som befinner sig längst ifrån samhället eller arbetsmarknaden.
- Mycket av SV:s verksamhet är uppdelad och homogen vad gäller deltagarsammansättning och erbjuder därmed inte bryggor mellan människor och motverkar polarisering.
- I vissa delar kan inte SV tillräckligt tydligt bidra med ett mervärde i samarbetet med organisation eller förening jämfört med att bedriva verksamheten själv, framför allt gällande grundorganisationerna.
- SV har en stark och stel organisationsstruktur och kultur där det kan vara en utmaning att hitta nya arbetssätt.
- Närmare en fjärdedel av medarbetarna uppger att de inte tycker att arbetsbelastningen är rimlig.
- Det finns svagheter inom ledarskapet i SV då mellan 20 och 25 % av medarbetarna uppger att chefen ger liten eller obefintlig återkoppling, har låg närvaro eller misslyckas att vara en förebild.
- SV:s strategiska plan genomsyrar inte hela organisationen.
- Att ansträngningar för att öka antalet studietimmar kan stjäla fokus från den potentiella samhällsnyttan.
- Att studiecirkeln som form och regler kring den i vissa sammanhang snarare kan uppfattas som ett hinder istället för en tillgång. Till exempel bland GOMOSO.
- Att verksamhet eller projekt där studiecirkeln kanske inte är det optimala upplägget ändå genomförs i den verksamhetsformen eftersom den är bidragsgrundande.
- SV har ytterligare potential i att främja delningskulturen och sprida innovation och framgångskoncept i organisationen.
- SV på förbunds nivå har potential att tydligare bidra i innovationen också vad gäller praktisk verksamhet och konceptutveckling.

Möjligheter

- Digitalisering i form av utvecklingen av digital folkbildning och studiecirkel på distans har tagit fart där det också finns en potential bland allmänheten.
- Det finns ett fortsatt stort engagemang i samhället som delvis tar nya former, här har SV en möjlighet att bli en tydligare aktör för att kanalisera och stödja.
- Antiliberala och faktaförnekande strömningar tilltar i samhället och SV skulle tydligare kunna kanalisera och stödja försvaret för den liberala demokratin.

- En stor del av befolkningen, stigande andel efter ålder, kan tänka sig ett studieförbund för genomförande av bildning för eget nöje/ personlig utveckling.
- Hur allmänheten definierar, ser på och har behov av bildning utvecklas och genom att vara proaktiva kan SV erbjuda verksamhet efter framväxande behov och nya områden för folkbildning.
- Framtida samhällsutmaningar kan innebära att SV har möjlighet att bidra med viktiga insatser, till exempel omställning av arbetskraft.
- Hållbarhetsfokus och klimatkris ger SV möjlighet och förpliktelse att ta aktiv roll i bildning och utveckling.
- SV skulle av allmänhet, beslutsfattare och GOMOSO kunna uppfattas som ett starkare och mer relevant studieförbund om ökad samsyn och tydligare rollfördelning fanns mellan förbund och avdelningar.
- Riktade bidrag till begränsade projekt tenderar att öka och SV har en möjlighet att stärka sin beredskap och sina förutsättningar för att kunna ta vara på dessa bidrag bättre.
- Med en allt mer flexibel arbetsmarknad både vad gäller anställningsform och arbetsplatsens förläggning finns en möjlighet för SV att vara mer snabbfotat och nå fler potentiella medarbetare.
- Bland övriga studieförbund finns exempel på vilka möjligheter SV har till att bredda intäktsbasen genom ny verksamhet och en utvecklad marknad.

Hot

- Från vissa håll i politiken ifrågasätts studieförbundens och därmed SV:s legitimitet och kostnadsnytta vilket kan riskera folkbildningens särart i kontroll och bidragsgivning.
- Det finns en ideologisk kritik från vissa opinionsbildare och politiker som ifrågasätter folkbildningens roll och uppdrag i samhället.
- Det finns tendenser till att styrningen av och anslagen till folkbildningen på nationell nivå kommer att stramas åt.
- Anslagen från kommun och region har minskat kraftigt de senaste 30 åren samtidigt som allt fler bidrag villkoras och tidsbegränsas.
- Trots en positiv inställning till studieförbund hos beslutsfattare i kommuner och regioner orsakar resursknapphet att fördelarna med studieförbundens verksamhet, som för kommunen är frivillig, inte tillräckligt värderas i besparingsåtgärder.
- Att SV inte förmår att hantera den geografiskt gränslösa folkbildningen på distans kontra SV:s geografiskt bundna avdelningar eller geografiskt avgränsade kommun- eller regionbidrag.
- Trender som digitalisering, professionalisering och ett allt större och geografiskt gränslöst utbud konkurrerar ut delar av SV:s verksamhet i form av bildning och föreningsstöd.
- Allmänheten har en låg kunskap om vad folkbildning innebär och därmed vad SV kan erbjuda vilket försvårar rekryteringen av deltagare.
- De ur allmänheten som lockas att bli cirkeldeltagare är generellt sett äldre och det är en risk att utgå ifrån att inflödet av äldre deltagare kommer att fortsätta då inflödet av yngre deltagare är lågt.
- Allmänheten förknippar inte namnet Studieförbundet Vuxenskolan med den verksamhet vi bedriver.

- I ett historiskt perspektiv kan grundorganisationerna och SV sägas ha distanserats från varandra och i förlängningen finns en risk att grundorganisationerna ifrågasätter eller lämnar samarbetet med SV.
- Bland de tio studieförbund som idag finns i Sverige finns en risk att SV:s nisch och särart kontra övriga studieförbund försvagas.
- Med en allt mer flexibel arbetsmarknad både vad gäller anställningsform, arbetsplatsens förläggning och genomsnittligt antal tjänstgöringsår finns en risk att SV inte förmår vara tillräckligt attraktiv som arbetsgivare.

Förteckning över bilagor

1. Broschyren Plats för alla
2. Undersökningen om Ett SV
3. Undersökningen om förbundets uppdrag och ansvar
4. Förbundsstyrelsens avdelningsbesök
5. Medarbetarundersökning 2020
6. Sammanställning av cirkelledarenkäter, organisationsmarknad
7. Sammanställning av cirkelledarenkäter, allmänmarknad
8. SV:s stadgar
9. Konsekvensanalysen av ett eventuellt namnbyte
10. Slutrapporten från utvecklingsgruppen för allmänmarknad
11. Våra deltagare och verksamhet
12. Sammanställning av cirkeldeltagarenkäter, organisationsmarknad
13. Sammanställning av cirkeldeltagarenkäter, allmänmarknad
14. Kännedomsundersökningen bland allmänheten
15. Tre grupper- tre möjligheter
16. Opinionsundersökning om personlig och yrkesmässig utveckling
17. Rapport från möten med ledande företrädare
18. Undersökning bland grund- och medlemsorganisationer
19. Rapporten Folkbildningens vägvalsfrågor och civilsamhällets utveckling
20. Folkbildningen och studieförbunden i Norden
21. Kännedomsundersökningen bland kommunala beslutsfattare
22. Framtidens arbetsliv - en liten spaning om stora frågor